

Hur upplevs betyg?

En studie om gymnasieelevers tankar kring betyg ur ett elevperspektiv

Ann Bohlin och Kristin Bratsberg

Institutionen för barn- och ungdomsvetenskap

C-uppsats 15 hp

Barn- och ungdomsvetenskap

Barn- och ungdomsvetenskap III (kandidatkurs) 30 hp

Vårterminen 2009

Examinator: Peg Lindstrand

English title: The experience of grading – a study on young people's views on high school grades from a student's perspective

Stockholms
universitet

Hur upplevs betyg?

En studie om gymnasieelevers tankar kring betyg ur ett elevperspektiv

Ann Bohlin och Kristin Bratsberg

Sammanfattning

Syftet med vår studie var att undersöka elevernas inställning till betyg och hur eleverna upplever detta. Våra frågeställningar har varit: *hur upplever eleverna betyg; påverkas elevernas självförtroende av betyg; har krav och förväntningar hemifrån någon betydelse för elevernas uppfattningar om betyg?* Vi valde att genomföra studien ur ett elevperspektiv, därför intervjuade vi fem gymnasieungdomar angående deras tankar om betyg. Vårt resultat visar att betyg är viktigt för eleverna. De elever som vi intervjuade trodde att man skulle lära sig mindre utan betyg och att betyg fungerar som en motivationsfaktor som får dem att anstränga sig extra. Elevernas självförtroende påverkades av betyg, för en del var det positivt men för några var det tvärtom, beroende på om betyget stämde överens med deras förväntningar eller ej. Samtidigt påverkas betyget av elevens självförtroende. Ett bra självförtroende för med sig ett bra betyg och vice versa. Vi kom också fram till att krav och förväntningar hemifrån påverkade deras krav på sig själva samt deras prestationer i skolan. Sammanfattningsvis kan vi alltså se att betyg leder till både positiva och negativa effekter för elevernas del.

Nyckelord

Betyg, elever, elevperspektiv, gymnasieskolan, krav, självuppfattning, motivation

Innehåll

1. Inledning	3
1.1 Syfte och frågeställningar	4
1.2 Avgränsningar	4
1.3 Definition av elevperspektivet	4
1.4 Disposition	4
2. Bakgrund	5
2.1 Historik	5
2.1.1 Övergången till det kunskapsrelaterade betygssystemet	5
2.2 Tidigare forskning	7
2.2.1 Betyg som motivationsfaktor	7
2.2.2 Betyg och ångest	9
2.2.3 Elever om olika betygsfrågor	10
2.2.4 Framtida studier och arbete	11
2.3 Teorier	11
2.3.1 Belöning och straff	11
2.3.2 Betyg och makt	12
3. Metod	13
3.1 Litteratursökning	13
3.2 Metodval	13
3.3 Genomförande	14
3.4 Urval	14
3.4.1 Informanterna	15
3.5 Transkription och kategorisering	16
3.6 Utskriftens reliabilitet och validitet	16
3.7 Etiska aspekter	16
4. Resultat	18
4.1 Tankar om betyg	18
4.2 Betyg och självförtroende	20
4.3 Betyg och krav	21

5. Diskussion	23
5.1 Metoddiskussion	23
5.2 Resultatdiskussion	23
5.2.1 Tankar om betyg	24
5.2.2 Betyg och självförtroende	26
5.2.3 Betyg och krav	27
5.3 Reflektion	29
5.4 Slutsats	31
5.5 Fortsatta studier	31
6. Referenser	32
Bilaga 1	33
Intervjuguide	33
Bilaga 2	34
Transkriptioner	34

1. Inledning

Betygen kan fylla många praktiska syften. Det primära syftet är att sammanfatta elevernas uppnådda kunskapsnivåer. Betyg kan också användas som en typ av maktmedel då ett oönskat beteende kan straffas med ett sänkt betyg medan ett önskat beteende kantas med löften om ett bättre betyg.

Skolan ska hålla sig inom de ramar som styrdokumentet anger (Utbildningsdepartementet, 1994). Läroplaner, kursplaner och betygs-kriterier hör till dessa ramar och hjälper till att forma kraven för utbildningen. Skolan ska styras med mål och ett stort lokalt ansvar vilket innebär att skolorna själva väljer det arbetssätt som passar för att de ska få sina elever att nå målen. Betygen och betygs-kriterierna styr lärare när det gäller att lägga upp sin undervisning och de styr eleverna att arbeta mot de mål som betygen symboliserar. Det som läraren väljer som föremål för bedömning kommer eleven att uppfatta som väsentligt att lära sig (Pettersson, 2006).

Ziehe (1982) menar att ungdomars beteende gärna tolkas och att de ofta blir betraktade, mätta och värderade. De blir väl medvetna om förväntningarna och vilka krav som ställs på dem, särskilt i skolan. Samtidigt har de enorma krav på sig själva och en press att utveckla en socialt gångbar identitet. Allt de gör kommer att jämföras med någon annans prestationer och risken att sära självkänslan är stor. Samtidigt vill eleven bli uppvärderad och balansen mellan uppvärdering och värdering som kan innebära ångest är hårfin (Ziehe, 1982).

Men hur uppfattas egentligen betyg av eleverna? Påverkas elevernas uppfattning om betyg av kraven hemifrån? Hur viktiga är betygen egentligen för eleverna? I vilken grad påverkas deras studier, beteende och deras självförtroende?

Dessa är några av våra obesvarade frågor kring ungdomar och betyg . Under vår utbildning och i vårt kommande yrke har många frågor väckts om betyg och betygsättning utifrån ett lärarperspektiv. Fokus ligger på hur styrdokumentet skall hanteras samt hur man kan gå till väga rent praktiskt. Vi har själva många minnen från vår egen skolgång som handlar om just tankar och erfarenheter kring betyg och det är ur denna vinkel vi vill göra vår studie. Vi vill föra fram tankar om betyg ur ett elevperspektiv.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med vår studie är att undersöka elevernas inställning till betyg och hur eleverna upplever detta. Våra frågeställningar är:

- Hur upplever eleverna betyg?
- Påverkas elevernas självförtroende av betyg?
- Har krav och förväntningar hemifrån någon betydelse för elevernas uppfattningar om betyg?

1.2 Avgränsningar

När man tänker på inställning till betyg är det lätt att tänka på betygsskillnaden mellan könen. ”Duktiga flicka”-syndromet är något som ofta kommer på tal i betygsdebatten. Detta är ett stort och intressant ämne men för att begränsa oss så har vi valt att inte blanda in ett genusperspektiv i vår undersökning även om det kan komma att vidröras till viss del i vår diskussion.

1.3 Definition av elevperspektivet

Johansson och Pramling Samuelsson (2003) skriver i sin artikel om barns perspektiv och barnperspektiv i den pedagogiska forskningen. Dessa två begrepp behöver egentligen inte vara synonyma. Exempelvis kan ett barnperspektiv vara en tolkning av barnens syn på något, gjord av en vuxen, medan ett barns perspektiv kan vara en utsaga från barnet (Johansson & Pramling Samuelsson, 2003). Det är därför viktigt att definiera vad man menar med barnperspektiv, eller som i vårt fall, elevperspektiv. Med elevperspektiv menar vi i denna studie elevens perspektiv, alltså elevens syn på betyg enligt elevernas egna berättelser.

1.4 Disposition

I det första kapitlet presenterades vårt syfte och våra frågeställningar samt avgränsningar och nu dispositionen. I det andra kapitlet presenterar vi vår bakgrund nämligen historik, tidigare forskning samt teorier som är relevanta för vår studie. Vidare i kapitel tre beskrivs metoden för studien samt genomförandet, urvalet och de etiska aspekterna. Resultatet redovisas i kapitel fyra. Kapitel fem utgörs av vår metoddiskussion och resultatdiskussion. Slutligen presenteras våra reflektioner och tankar kring fortsatta studier. Vi har under hela arbetets gång samarbetat och varit lika delaktiga i uppsatsens alla moment samt suttit tillsammans under hela skrivprocessen.

2. Bakgrund

2.1 Historik

2.1.1 Övergången till det kunskapsrelaterade betygssystemet

Hur såg undervisningen och betygssättningen ut förr i Sverige, och hur ser den ut idag? Har det skett någon utveckling eller lever traditioner och vanor kvar i skolan? Måhl (1998) menar att det finns två undervisningstraditioner i svensk skola idag, vilka han beskriver i sin bok ”*Vad krävs nu?*”. Dels den de flesta av oss vill och förhoppningsvis håller på att lämna, traditionen som bygger på en mätmodell med relativa betyg som måttstock. Dels den som vi strävar emot som bygger på en kunskapsstandardmodell som bedöms med betyg som utdelas gentemot definierade kunskapsmål (Måhl, 1998).

I mätmodellen, eller *det relativa betygssystemet*, ansågs alla elever vara fördelade kunskapsmässigt efter en normalfördelningskurva. Dock var det inte kunskaperna som var viktiga utan hur en enskild elev förhöll sig till denna kurva jämfört med en nationell standard som utsågs med hjälp av centralprov. Hur eleverna lyckades på centralproven i en klass ledde läraren till hur många som skulle få respektive betyg. Syftet med dessa betyg var helt enkelt att sortera och rangordna dessa elever inför högre studier (Måhl, 1998).

Ett annat syfte var att disciplinera, vid tvivelaktigt beteende kunde läraren hota med att sänka betyget. Läraren kunde också berätta att ”5:orna tog slut” (Måhl, 1998). Proven var utformade så att det var lätt att differentiera resultaten så att betygen blev tydliga. Många frågor med många poäng baserade på ytlig information, i förväg okänd för eleven. Kvantitet mättes istället för kvalitet. I efterhand sattes betygen efter normalfördelningskurvan och kraven på eleverna ändrades beroende på hur det hade gått. Om till exempel de flesta elever hade hälften rätt men fyra 5:or skulle utdelas försköts normalfördelningskurvan neråt och kraven för 5:a blev lägre. På detta sätt blev inte betygen likvärdiga. Resultaten värderades olika från gång till gång. Dessutom var alla betyg godkända. Det var fullt möjligt att få ett betyg och genomgå hela utbildningen utan att ens kunna läsa. Det fanns inga krav att dessa elever skulle få hjälp (Måhl, 1998).

I kunskapsstandardmodellen, eller *det kunskapsrelaterade betygssystemet*, mäts elevernas kunskaper relaterat till i förväg uppsatta kunskapsmål, med kunskapsrelaterade betyg. Uppföljning av resultat möjliggörs då betygen visar vilka kunskaper eleverna har och hur skolan ligger till resultatmässigt vilket är ett värdefullt instrument när till exempel en kommun ska fördela ekonomiska resurser. Det är också lätt att se ifall eleverna har fått den kunskap de har rätt till. Läraren har möjlighet att styra in eleven på rätt spår, mot de uppsatta kunskapsmålen

vilket underlättar för eleven vid inlärningsstillfället. Istället för att behöva ta in en stor mängd stoff så har eleven tid att fördjupa sina kunskaper och skapa förståelse istället för att bara memorera information (Måhl, 1998).

Vidare menar Måhl (1998) att i det kunskapsrelaterade systemet informeras eleverna i förväg om målen och de olika betygskriterierna och de bedöms utifrån kvalitativa förmågor. Proven bör vara utformade på så sätt att varje enskild fråga bedöms utifrån kunskapsstandarden (betygskriterierna) och inte med poäng. Frågorna bör vara få och vara utformade så att elevens förmåga eller förståelse tydliggörs. Med denna modell blir det lättare att synliggöra elever som har halkat efter. Här är det tvunget att hjälpa alla elever upp till godkänd nivå. Likvärdigheten ökar också med denna modell eftersom alla kan kontrollera om betygen är rätt satta vilket ökar pressen på läraren att göra rätt och inte sätta godtyckliga betyg baserade på till exempel flit eller närvaro eftersom det inte finns några mål för detta. Det ska inte vara elevens beteende som har betydelse utan elevens kunskaper vilket också leder oss ifrån den gamla mätmodellens disciplinerande egenskaper (Måhl, 1998).

Det som Måhl (1998) tycker är synd är att den nya modellen inte är tillräcklig förankrad i dagens skola utan det är många som inte frångått mätmodellen. Detta är enligt Måhl lätt att se ute i skolan. Det är fortfarande väldigt vanligt med poängplockarprov baserat på ytlig kunskap, läraren ”glömmer” att presentera kraven för eleverna, läraren hotar med sänkt betyg på grund av dålig närvaro. Selghed (2006) menar att denna övergång inte har varit smidig och att många lärare lever kvar i det gamla betygssystemet på grund av att det satsades för lite på fortbildning av lärarna. De lämnades vind för våg att sätta sig in i det nya systemet och börja tillämpa det (Selghed, 2006).

Selghed (2006) menar att det inte bara var betygen som var nya utan också läroplanen med helt annorlunda bedömningspremiss. Skolan fick också större krav på sig lokalt än vad den förut hade haft. Informationen nådde lärarna och skolan för sent och den var inte tillräckligt tydlig, stundtals motsägelsefull. Mycket var öppet för egen tolkning och betygssystemets likvärdighet ifrågasattes. Huvuddelen av ansvaret lades på lärarna, det var deras sak att göra bedömningen likvärdig. Otydliga nyanser i betygskriterierna ledde till att det nya systemet blev svårtolkat. Lärarna inte kunde bedöma efter de nya målen och kriterierna utan använde sig av gamla metoder som att se till ambition och närvaro (Selghed, 2006).

2.2 Tidigare forskning

2.2.1 Betyg som motivationsfaktor

Hur ska man gå tillväga som lärare för att ge alla elever lika möjligheter att uppnå målen och sätta rättvisa betyg? Dewey (2004) hävdar att utgångspunkten för en bra utbildning är där individens aktivitet och intresse står i fokus för ett målinriktat arbete. Läraren är huvudsakligen där för att aktivt stimulera, fördjupa och bredda alla elevernas utveckling, det är därför enligt honom viktigt att lärare har stor kompetens i ämnesmässiga och pedagogiska kunskaper. Dewey menar att utbildning måste börja med en psykologisk insikt om barnets intresse, kapacitet, talang och vanor, dessa måste alltid tolkas. Dewey förespråkar även vikten av anknytningen mellan barnets sociala liv och skolan, han menar att den kopplingen bör finnas för att barnet ska kunna utvecklas. Vidare påstår Dewey att det är viktigt att anpassa undervisningen till den enskilda elevens förutsättningar, det är något som ska utvecklas samt ständigt eftersträvas i skolan (Dewey, 2004).

Att få ett högt betyg kan för elever vara den stora drivkraften att gå till skolan. Imsen (2000) menar att ibland är det inte kunskap i sig som eleverna är ute efter utan det verkar som om många elever bara är ute efter det rätta svaret som ger dem positiv feedback eller bra betyg. Det som är nyttigt eller bra att kunna hamnar i bakgrunden av det nyttiga med ett visst betyg. Det är viktigt att få rätt svar så att man får ett bra betyg så att man kommer in på en bra skola eller utbildning. Betygen fungerar som en yttre motivationsfaktor medan kunskapsörsten är en inre motivationsfaktor. Det som är gemensamt för dem båda är den framtida belöningen i form av en lustfylld känsla eller inre glädje. Som lärare önskar man väldigt gärna att eleverna ska drivas av sin inre motivation men så är det tyvärr inte alltid (Imsen, 2000).

Vidare menar Imsen (2000) att det har framkommit att motivationen minskar när betygen tillkommer som en yttre faktor. Lärare och föräldrar förstärker effekten genom att påpeka vikten av bra betyg – om man vill komma någon vart så ska man se till att skaffa sig bra betyg. Till slut blir bra betyg det viktigaste med skolan och betygspressen blir stor. Om ämnet i sig inte känns viktigt eller intressant, eller för all del – inte kan förmedlas på ett inspirerande sätt av läraren, gör ändå betygen det meningsfullt att studera (Imsen, 2000).

Bedömning kan stimulera till lärande och utveckling och öka tilltron till elevens egen förmåga (Pettersson, 2006). Men samtidigt kan bedömning fungera tvärtom. Antingen kan det få effekten ”Jag kan, vill, vågar” eller så får det effekten ”Jag kan inte, vill inte, vågar inte”. Här är det viktigt att använda sig av betygen för att analysera elevens kunnande och om denna utlämnas så kan betygen uppfattas som dömande eller till och med fördömande. Det är viktigt med kvalitativ feedback för att betygen skall ge någon pedagogisk vinning (Pettersson, 2006).

Skolan är tydligt inriktad på prestationer. Föreställningen ”att vara bra i skolan” hålls vid liv, inte bara av lärare, utan även av föräldrar, eleverna själva och folk i allmänhet (Imsen, 2000). Kompetens är viktigt i dagens samhälle och detta leder till ökad konkurrens, också i skolan och eleverna emellan. De bedöms, både direkt och indirekt, i förhållande till varandra, sig själva och till ämneskraven (Imsen, 2000). Föräldrar bidrar även de med frågor och kontroll.

Det är således inte bara lärare som bedömer eleverna genom att sätta betyg. Barn och ungdomar bedömer även sig själva (Imsen, 2000). Beroende på signaler utifrån anser sig barnet vara dum eller snäll, duktig eller dålig, ful eller snygg och så vidare. Barnets självuppfattning är uppbyggt av en rad värderingar som delvis kommer inifrån, hur duktig och ”nyttig” barnet känner sig, och delvis utifrån, hur andra ser på barnet och reagerar i barnets omgivning. Om man har en svag självbild, den inre bilden, så litat man helt och fullt på andras uppfattning av en själv. Detta kan liknas vid en spegel: Vi ser våra handlingar utifrån hur andra reagerar på dem, vi ser oss själva från en annans synvinkel. Denna synvinkel kan sedan komma att bli sann för oss och skapar således vår egen självbild utifrån andras uppfattningar och reaktioner (Imsen, 2000).

I en studie som gjorts av Greven, Harlaar, Kovas, Chamorro-Premuzic och Plomin (2009) framkommer det att en god självuppfattning och en god tro på sig själv ökar chanserna att prestera bra i skolan. Intelligensen är även den en viktig del men självuppfattningen hos elever är minst lika viktig för att nå goda resultat. I studien framkom att eleverna som hade bäst betyg i skolan var just de som hade en god självuppfattning. Den goda självuppfattningen utvecklas dels från miljön (föräldrar, vänner, lärare) och dels från genetiska faktorer menar författarna (Greven et al, 2009).

Förväntningar påverkar starkt vårt beteende (Imsen, 2000). Det är inte bara sociala förväntningar från omgivningen (skola, föräldrar med mera) utan även egna förväntningar på oss själva. Förväntningarna påverkar även vår självuppfattning. Undersökningar har visat ett klart samband mellan elevernas självuppfattning och deras prestationer och betyg i olika skolämnen (Imsen, 2000). Det blir en god cirkel då bra prestationer följs av förbättrad självuppfattning som i sin tur leder till ännu bättre prestationer. Fenomenet fungerar följaktligen även tvärtom, det kan också bli en ond cirkel. Den som har mycket får ständigt mer och den som har lite får ständigt mindre (Imsen, 2000).

Barnet har inre förväntningar på sig själv som sammanvävs med förväntningar från omgivningen. Imsen (2000) talar som begreppet *prestationsmotivation*. Detta handlar om den önskan vi har att utföra något bra utifrån en norm som står för kvalitet. Det finns ett grundläggande behov hos människan att prestera för att erövra socialt erkännande men också för att känna en inre tillfredsställelse utan krav på yttre motivation i form av belöning. En person

med hög prestationsmotivation är mindre benägen att behöva belöning för utfört arbete jämfört med en person med lägre prestationsmotivation (Imsen, 2000).

2.2.2 Betyg och ångest

Betyg kan för elever vara ångestladdat, rädslan för att misslyckas kan vara stor vilket kan leda till att motivationen och lusten försvinner. Ziehe (1982) talar om regressionsintresset och progressionsintresset. *Regressionsintresset* kännetecknas av den lust man känner då man återvänder till ett tillstånd som är bekant för en. I det bekanta känner man lust då ångest är tillfälligt frånvarande. Regression innebär en typ av säkerhet ”man vet vad man har men inte vad man får”. Samtidigt motverkas regressionsintresset av ångesten av att vara för stillastående (Ziehe, 1982).

Progressionsintresset kännetecknas av viljan att förändra, göra framsteg och ökat kunnande (Ziehe, 1982). Lust känns av upplevelsen av något nytt. Däremot följs progressionen av en risk att misslyckas. Denna risk följs av en ångest med regression som möjlig följd. I skolan eftersträvas progression. Detta intresse kan förvandlas till något negativt. Progressionen packas på eleverna vilka i sin tur slår tillbaka genom regression. De förlorar lusten och får motivationsproblem. Lärarna bär en del av ansvaret, innehållet en annan del. Abstraktionen, organisationsstrukturen, anonymiteten, frånvaron av verklighetsanknytning tar udden av elevernas progressionsintresse. Eleverna ser all aktivitet i skolan som meningslös. Elevernas inre motstånd ”ingen lust” kan ses som ett försvar mot att hamna i djup regression och svår ångest (Ziehe, 1982).

I likhet med progressionsintresset och regressionsintresset (Ziehe, 1982) så finns det även två tendenser inom begreppet prestationsmotivation (Imsen, 2000) som beskrevs under föregående rubrik. Man drivs å ena sidan av lusten att lyckas men å andra sidan också av rädslan att misslyckas. Dessa två strävanden motverkar hela tiden varandra. Rädslan att misslyckas för med sig en ångestimpuls och denna ångest kan få en att fly från den huvudsakliga uppgiften (Imsen, 2000). Om man är lagd åt det ena eller andra hållet, om man vill kämpa eller fly, beror på ett inlärt beteende, inte medfött. Om föräldrar och närstående har haft höga förväntningar på sina barn och gett dem positiv feedback i prestationssituationer så förstärks barnets framgångsmotiv. Det behöver inte heller vara feedback i form av beröm, utan feedback i form av en känsla av kompetens eller glädjen av att vara satt i en situation som man känner att man klarar av på egen hand. Det barnet klarar av självständigt ger en känsla av att lyckas (Imsen, 2000). Om föräldrarna har förväntningar och ställer krav på barnet som följs av kommentarer utefter hur kraven uppfylls kan detta leda till att barnet alltför ofta upplever att det inte räcker till. Då barnet får lära sig att prestationer ofta kan följas av nedslående kritik kommer barnet att förvänta sig nederlag och kan bli till ett permanent personlighetsdrag. Ännu värre är de fall då föräldrarna

påpekar för barnet hur duktigt det var i en viss situation men samtidigt berättar vad de hade kunnat ha gjort bättre. Detta kan leda till en permanent känsla av att aldrig duga (Imsen, 2000).

Barnet utvecklar strategier för att undvika nederlag (Imsen, 2000). En strategi är att undvika arbete och till exempel skolka eller "gömma" sig längst bak i klassrummet. Att undvika arbete gör också att man slipper pröva sin förmåga och slipper därmed nederlaget detta kan medföra. Om man inte försöker göra sitt bästa kan man alltid förklara sitt nederlag med att man kan göra det bättre, bara man vill. Elever som läraren upplever som underpresterande utövar ofta detta försvar (Imsen, 2000). En annan strategi är att försöka maximera chansen att lyckas. Detta kan ske genom att till exempel fuska eller sätta målet så lågt att det blir omöjligt att misslyckas men elever som överpresterar försvarar sig också med denna strategi. Om de lägger ner mer tid än vad som krävs för att utföra en uppgift garanterar de på så sätt att lyckas (Imsen, 2000).

Vintern 2009 gjorde BRIS (Barnens rätt i samhället) en djupstudie kring betyg och ångest. Studien visade att många elever inte tror att de har någon framtid om de inte får höga betyg i skolan. Ungdomar i högstadieåldern har inte nått så långt i sin kognitiva utveckling att de kan se och planera sin framtid. Generalsekreteraren för BRIS, Göran Harnesk (2009) skriver att särskilt flickor i ungdomen ser hela sin framtid som förstörd om de inte tar rätt beslut i skolan samt misslyckas på prov. BRIS hänvisar till en omfattande studie som WHO (Världshälsoorganisationen) gjort, denna visade att under år 2005/2006 svarade hela 67 procent av de femtonåriga flickorna att de känner sig stressade av sitt skolarbete (Harnesk, 2009).

Studien gjord av BRIS stämmer även överens med Skolverkets (2006) undersökning *Attityder till skolan*. De skriver att stressen ökar med åldern och att det är vanligare med stress hos flickor. Så mycket som var tredje gymnasieelev känner sig stressad jämt eller oftast och detta beror på tidsbrist, läxor, prov och betyg. Dessutom så är elever med utländsk bakgrund mer stressade och känner högre krav på sig själva än elever med svensk bakgrund. Stressen och kraven ökar också när den genomsnittliga utbildningsnivån hos föräldrarna är högskola (Skolverket, 2006).

2.2.3 Elever om olika betygsfrågor

Enligt undersökningen *Attityder till skolan* (Skolverket, 2006) så tycker de flesta gymnasieelever att det är tydligt vad som krävs för att få olika betyg. I studien har de även tagit ställning till olika frågor gällande betyg. På påståendet "Betyg bör ges tidigare i grundskolan" svarade 45 procent av gymnasieeleverna att detta stämde ganska bra eller mycket bra; "Det borde finnas fler betygssteg" 66 procent; "Betygen har för stor betydelse i skolan" 73 procent och "Betyg är viktiga för att visa hur eleven ligger till" 86 procent (Skolverket, 2006).

2.2.4 Framtida studier och arbete

I Skolverkets (2006) studie *Attityder till skolan* står det att ungefär hälften av de äldre eleverna på studieförberedande program ofta tänker på framtida studier och andelen kvinnor är här högre än andelen män. Studien visar också på att eleverna tror att det är viktigt med en längre högskoleutbildning för att få ett önskvärt jobb. Frekvensen är här högre hos kvinnliga elever med utländsk bakgrund. Pojkar/männen tror att en kortare utbildning räcker. Totalt så tror 42 procent av eleverna att de kommer att studera vidare på högskola eller universitet efter avslutad gymnasieutbildning. Andelen kvinnor som har startat en högskoleutbildning vid 25 års ålder är högre än andelen män (Skolverket, 2006).

2.3 Teorier

2.3.1 Belöning och straff

Skinner är representant för beteendepsykologin, eller behaviorismen, som byggs upp på sambanden mellan stimuli och responsen, alltså någon typ av påverkan och beteendet som följer denna. Skinner (2008) menar att all inlärning sker med antingen klassisk betingning, trial-and-error eller operant betingning. Klassisk betingning bygger på våra medfödda reflexer, vi visar ett beteende som är medfött vid en viss stimulus, ett beteende som är obetingat och ickeinlärt. Därefter kan vi utveckla vår samverkan med omvärlden, vi får betingad respons, respons som kan läras in med olika betingade stimuli med hjälp av de medfödda reflexerna. Trial-and-error bygger på att vi försöker reagera på olika sätt men märker att en viss reaktion lönar sig. Då tenderar vi att uppträda på det viset i fortsättningen menar Skinner. Operant betingning förklaras så att man inför en förstärkning efter uppvisat beteende. Denna förstärkning, till exempel beröm om någon gjort rätt, hjälper till att befästa det korrekta beteendet (Skinner, 2008).

Skinner (2008) anser att vi utvecklas med hjälp av omgivningens respons på vad vi gör och detta menar han är väldigt effektiv. Det finns olika typer av förstärkare, som är konsekvenserna av uppvisat beteende. En *positiv förstärkare* är en belöning, till exempel beröm eller godis. En *negativ förstärkare* är ett straff, till exempel hota eller slå. Tillförandet av dessa ska antingen få ett bra beteende att upprepas eller ett negativt att inte upprepas. Man kan också ta bort en positiv eller negativ förstärkare. Då drar man in på berömmet eller godiset för att visa på ett felaktigt beteende respektive slutar slå någon om de gör rätt. Om ett beteende inte förstärks regelbundet kan man riskera att det förloras men det kan lätt läras in igen. De positiva förstärkarna är mest effektiva och kontrollerbara, därför anser Skinner att man bör hålla sig till just dessa. De negativa kan ge oönskade konsekvenser i beteendet, det kan till exempel bli generaliserande, om något beteende är oönskat kan barnet känna att många av dess handlingar är oönskade och det kan i sin tur medföra passivitet (Skinner, 2008).

Skinner (2008) säger att utveckling är detsamma som inläring så denna sker på samma sätt, genom förstärkning. Han väntar på att ett önskat beteende ska förekomma och sen förstärker han det. Om det är ett mer komplicerat beteende får detta presenteras i olika etapper, efter varje avklarad etapp förstärks beteendet och till slut kan det sättas ihop till ett komplext beteende. Detta kallar Skinner för ”shaping”. I utbildningssammanhang finns det en lärare som påverkar utvecklingen. Genom att presentera olika stimuli som eleverna annars inte hade kommit i kontakt med effektiviserar inläringen, självfallet med hjälp av efterföljande förstärkning. Ofta används shaping som inlärningsmetod i skolan. Målet med undervisningen delas upp i delmål som lärs in var för sig (Skinner, 2008).

Skinner (2008) förespråkade även undervisningsmaskiner som kunde programmeras individuellt till varje elev och som därför var effektivare än lärarna på att ge individuell förstärkning baserat på elevens utvecklingsnivå. Förutom maskinerna utvecklades självinstruerande material. Det var viktigt att eleven snabbt skulle få reda på ifall de hade rätt och få förstärkning. Poängsystem ser Skinner som en typ av yttre, materiell förstärkare. Det finns också en inlärd inre förstärkning som går ut på att man till exempel förstärks av glädjen att utföra sitt arbete (Skinner, 2008).

2.3.2 Betyg och makt

I skolan används säkerligen betyg som ett maktmedel av lärare i olika sammanhang, medvetet eller omedvetet. Kanske är det på grund av strävan mot den utmärkta eleven. Foucault (2001) diskuterar i sina teorier om den fogliga kroppen, alltså den kropp som är förvandlad och fulländad på grund av makt. Han menar att genom disciplinering formas den fogliga kroppen, det vill säga den normala, den balanserade, den duktiga kroppen och så vidare (Foucault, 2001). Denna strävan efter den fogliga kroppen, kan ofta liknas vid skolan, lärarens mål är att forma den fogliga kroppen, eleven, genom disciplin samt utövande av makt. Foucault talar om att i skolan utövades ett ständigt tryck på eleverna för att alla ska underkasta sig samma modell, vara lydiga och uppmärksamma för att de alla ska likna varandra (Foucault, 2001).

Betygssystemet kan liknas vid Foucaults teorier om makt och övervakning. Examenssystemet är en ständig jämförelse mellan eleverna, läraren kan mäta, belöna och bestraffa dem genom att betygssätta deras prestationer. Vidare menar Foucault (2001) att prov och läxförhör är en övervakning som gör det möjligt att klassificera samt kvalificera och att det innebär en normaliserande granskning av eleverna. Han hävdar även att examina och möjligen betyg underbygger inlärandet med en ständigt förlängd maktritual (Foucault, 2001). Kan denna disciplinära maktritual vara en sorts tillfredställande känsla hos vissa lärare vilket leder till att den utnyttjas i skolan? Möjligen skulle Foucault svara ja på den frågan.

3. Metod

3.1 Litteratursökning

Vi har använt oss av bibliotekens sökmotorer för att hitta information till vår studie. I stor utsträckning har vi låtit oss inspireras av litteratur som vi tidigare kommit i kontakt med under vår lärarutbildning. Vi har även använt oss av olika databaser, främst LIBRIS och DiVA. Det har varit lätt att hitta litteratur om betyg. Om man söker på litteratur i LIBRIS med sökordet ”betyg” får man 761 träffar. Däremot har litteraturen mestadels handlat om betygstekniska och - praktiska frågor samt om likvärdighet och rättvisa. Om man söker på ”betyg elever” så får man 89 träffar. Av dessa 89 är 61 stycken skrivna efter år 1994 då betygsreformen ägde rum. Äldre litteratur har vi undvikit då vi vill inrikta oss på det målrelaterade betygssystemet. Elevers syn på det relativa betygssystemet antar vi skiljer sig från det system vi har idag. Av dessa 61 träffar är en hel del statistiska sammanställningar och genom att exkludera sökordet ”i siffror” återstår 38 träffar varav endast två av dessa uppenbart handlar om studier ur ett elevperspektiv. Det har således inte varit helt lätt att hitta tidigare forskning om betyg utifrån elevens synvinkel. När man söker på ”betyg elevperspektiv” får man inga träffar. Samma sökord i DiVA ger en del träffar men endast på studentuppsatser.

3.2 Metodval

Vi har i vår studie inspirerats av Kvaales (1997) kvalitativa forskningsintervjumetod. Eftersom Kvale menar att den kvalitativa intervjun är en unikt kraftfull och känslig metod för att fånga innebörder samt erfarenheter ur intervjupersonernas vardagsvärld passade denna metod oss bra. Vi ville med vår intervju få så uttömmande och personliga svar som möjligt, som Kvale påstår, att genom denna intervjuform kan undersökningspersonerna förmedla sin situation till andra med egna ord och ur ett eget perspektiv, vidare menar författaren att kvalitativa intervjuer är ett bra verktyg för den som vill erhålla kunskap om människors beteenden och upplevelser. Fördelen med kvalitativ intervju påstår Kvale är öppenheten, vilket vi fastnade för när vi valde denna metod (Kvale, 1997). Dock är vår metod delvis strukturerad vilket gör att vi inte till fullo kan bibehålla den öppenhet som Kvale förespråkar utan intervjuerna bli således så kallade semistrukturerade.

3.3 Genomförande

Kvale (1997) presenterar sju stadier som visar hur en kvalitativ intervju kan byggas upp och genomföras. Vissa av hans begrepp har vi använt oss av samt inspirerats av stadierna och tillämpat dem i viss form. Dessa är tematisering, planering, intervju, utskrift, analys, verifiering och rapportering (Kvale, 1997).

Vi började med att ta kontakt med en gymnasieskola, där vi kort berättade om vår studie för rektorn och sedan bokade in ett besök på skolan veckan därpå. På mötet berättade vi mer ingående om vårt syfte med studien samt övergripligt om våra intervjufrågor. Tillsammans med rektorn valde vi ut fem elever, vi tog kontakt med eleverna och berättade om vår studie. Här berättade vi om vårt syfte samt att vi kommer att spela in intervjuerna och slutligen att de skulle vara i cirka en halvtimme. De fem ungdomarna blev entusiastiska och ville gärna ställa upp. Efter besöket på skolan satte vi oss ner och diskuterade kring intervjufrågor (se bilaga 1) som vi utifrån vår litteraturstudie tyckte var intressanta. Vi ville att frågorna skulle vara öppna till karaktären men vi skrev även ner möjliga följdfrågor. En del frågor blev dock styrande då vi ville ha ut särskild information vilket ledde till att intervjuformen blev semistrukturerad.

Ungefär två veckor senare var vi tillbaka på gymnasieskolan och genomförde intervjuerna. Närvarande var då informanten samt författarna. Platsen för intervjun var ett enskilt rum så att eleverna skulle slippa att hämta intryck utifrån. Tyvärr stördes vi en del av oväsen från en pågående ombyggnation i närheten. Vi spelade in intervjuerna med en digital diktafon samt gjorde kompletterande anteckningar. Intervjuerna tog mellan tio och trettio minuter beroende på hur talför eleven var. Efter intervjuerna satte vi oss ner en stund och reflekterade kring svaren samt allmänt om hur det hade gått. Dagarna efter började vi med transkriberingen. Här valde vi att bara transkribera de mest relevanta svaren utifrån vår studie. Efter transkriberingen började vi kategorisera svaren, titta efter likheter och olikheter samt kopplingar till vår litteraturstudie.

3.4 Urval

Eftersom vårt syfte är kopplat till ett elevperspektiv föll det oss naturligt att intervjua ungdomar i gymnasieskolan. Då vi har valt att avgränsa vår undersökning och då vårt syfte inte är kopplat till könsskillnader valde vi att bortse från kön då vi gjorde vårt urval. Eftersom vi tillsammans med rektorn på skolan som vi besökte valde ut fem ungdomar var det ett medvetet val och inte ett slumpmässigt. Anledningen till att vi intervjuade endast fem ungdomar var för att vi ser denna undersökning som en fallstudie och inte har som syfte att generalisera våra resultat. Enligt Kvale (1997) kan man beroende på vad man vill ta reda på i sin undersökning bestämma

fritt hur många man vill intervjua, det kan variera mellan en intervjuperson till tusen intervjupersoner.

3.4.1 Informanterna

Nedan följer en kort beskrivning av de elever vi har intervjuat. Samtliga elever går samhällsvetenskapliga programmet med ekonomisk inriktning. Eleverna heter något annat i verkligheten.

- **Gustav 16 år:** Satsar på G (godkänt) i alla ämnen, ligger just nu på IG (icke godkänt) i några ämnen. Gustavs föräldrar har inte gått på högskola, hans mamma jobbar på posten och hans pappa jobbar på en flytt och monteringsfirma. Han vet inte vad han ska göra efter gymnasiet.
- **Kalle 16 år:** Satsar på höga betyg men har generellt G i ämnena. Kalle har höga ambitioner att höja betygen men når inte riktigt dit. Kalles föräldrar har båda gått på högskola, hans mamma är bygglärare, hans pappa är datatekniker. Kalle vill läsa till polis efter gymnasiet.
- **Kajsa 16 år:** satsar på MVG (mycket väl godkänt) i alla ämnen, har genomgående MVG just nu. Har enormt höga krav på sig själv. Kajsas föräldrar har gått på högskola, hennes mamma jobbar på bank, hennes pappa driver ett eget företag inom eloch teknik. Hon vill läsa till jurist efter gymnasiet.
- **Jasmine 16 år:** satsar på G eller VG (väl godkänt) i betyg beroende på ämne. Har höga krav på sig själv. Hon hade ofta MVG i grundskolan för att hon var bäst i klassen. Men i gymnasiet lyckas hon inte alltid som hon har väntat sig. Jasmine är osäker om hennes föräldrar har gått på högskola. Hennes mamma arbetar som löneadministratör och hennes pappa har eget företag inom IT. Hon vill läsa på högskola efter gymnasiet men vet inte vad.
- **Sayra 16 år:** Satsar på VG-MVG i betyg. Är duktig och ambitiös och satsar mot MVG men når inte alltid ända fram. Sayras föräldrar har gått på högskola, hennes mamma är socionom och hennes pappa driver en egen begravningsbyrå. Hon vill läsa vidare på högskola efter gymnasiet men vet inte riktigt inom vad ännu.

3.5 Transkription och kategorisering

För att en intervju ska kunna tolkas och analyseras brukar man transkribera (skriva ut) en bandad intervju. Kvale (1997) skriver att detta låter som en enkel och effektiv procedur men det kan medföra både teoretiska och metodiska problem. Utskriften är konstruktion av en muntlig kommunikation som blivit skriftlig, varje utskrift från en intervju för med sig avgöranden och bedömningar. En utskrift av en intervju innebär att översätta talspråket till skriftspråket. Utskrifter, menar Kvale, är inte en kopia utan en tolkande konstruktion som fungerar som ett användbart verktyg för ett givet syfte. Han skriver att man innan börjar transkribera bör tänka på vissa saker, till exempel, ska intervjun skrivas ut ordarant? Ska utskrivaren sammanfatta och koncentrera sig på de delar i intervjun som innehåller information av värde? Ska pauser, betoningar och emotionella uttryck vara med? Svaren på dessa frågor beror på avsikten med utskriften (Kvale, 1997). Vi ställde oss dessa frågor innan transkriberingen och bestämde oss för att skriva ut det som hade betydelse och värde för just vår studie. Efter transkriptionen kategoriserade vi svaren som bildade tre kategorier

- tankar om betyg
- betyg och självförtroende
- betyg och krav

3.6 Utskriftens reliabilitet och validitet

Kvale (1997) diskuterar kring utskriftens reliabilitet och validitet. Reliabiliteten är viktig för den som skriver ut intervjun, för att kontrollera reliabiliteten kan man låta två personer skriva ut samma avsnitt av en bandad intervju och sedan genom ett dataprogram förteckna ord som skiljer sig mellan de två utskrifterna. Vi har i vår studie inte låtit göra detta för att kontrollera reliabiliteten i transkriberingen, utan vi har försökt skriva ut den så ordagrant och noggrant som möjligt. Validiteten av intervjuutskriften kan vara komplicerad, en utskrift är en konstruktion som ska stämma överens med våra antaganden och teoretiska perspektiv därför är det svårt att avgöra om en utskrift är valid (Kvale, 1997). I vår undersökning tog vi beslutet att bara skriva ut det som vi ansåg vara relevant i förhållande till vårt syfte, vilket gör att den blir valid i just vår studie.

3.7 Etiska aspekter

Vetenskapsrådet (2002) har utfärdat forskningsetiska principer i humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning. Vetenskapsrådet menar att forskning är både nödvändigt och viktigt för dels individernas utveckling men även för samhällets. Samhällets medlemmar har därför ett berättigat krav på forskningen, att den till exempel inriktas på väsentliga frågor samt

håller en hög kvalitet. Detta krav kallas för forskningskravet och innebär att kunskaper fördjupas och utvecklas samt att metoder förbättras. Enligt Vetenskapsrådet är dock den självklara utgångspunkten för forskningsetiska frågor individskyddskravet, vilket innebär att individer i studier aldrig får utsättas för psykisk eller fysisk skada, kränkning eller förödmjukelse (Vetenskapsrådet, 2002).

Vi kommer i vår studie att följa Vetenskapsrådet principer och även gå efter deras fyra huvudkrav som vi kommer att redovisa samt hur vi ska tillämpa dessa krav i vår studie.

Informationskravet

"Forskaren skall informera de av forskningen berörda om den aktuella forskningsuppdragets syfte". Innan intervjupersonerna bestämde sig för att tacka ja till att bli intervjuade berättade vi om vårt syfte med studien samt vilken roll personerna kommer att spela i uppsatsen.

Samtyckeskravet

"Deltagare i en undersökning har rätt att själva bestämma över sin medverkan" . Vi berättade tydligt för intervjupersonerna att deras medverkan är helt frivillig och att de har rätt att bestämma över sin medverkan samt att om de skulle hoppa av inte utsättas för övertalning eller påtryckningar från oss. Vi talade även om för personerna att de när som helst under studiens gång får dra sig ur och avbryta sin medverkan.

Konfidentialitetskravet

"Uppgifter om alla i en undersökning ingående personer skall ges största möjliga konfidentialitet och personuppgifterna skall försvaras på ett sådant sätt att obehöriga inte kan del av dem". Vi talade om för intervjupersonerna att deras namn kommer att bytas ut i studien samt att deras svar kommer förvaras så att ingen obehörig har tillgång till dem.

Nyttjandekravet

"Uppgifter insamlade om enskilda personer får endast användas för forskningsändamål". Intervjupersonerna blev informerade om att deras svar inte kommer lånas ut eller användas för kommersiellt bruk eller andra icke vetenskapliga syften.

4. Resultat

4.1 Tankar om betyg

På frågan om hur det känns att få betyg svarade både Jasmine och Sayra att det är nervöst, pirrigt och läskigt. Sayra svarade även lika med Kajsa, nämligen att de blir besvikna om de får ett lågt betyg, Kajsa sa att:

När jag får ett bra betyg känns det värt att anstränga sig, när det är ett sämre betyg blir det väldigt jobbigt, jag tar verkligen illa upp, känns som man ansträngt sig i onödan (Kajsa).

Kalle svarade att det känns bra att få betyg så man vet var man ligger någonstans. Gustav tycker det är jobbigt, en press och att det känns sådär att få betyg för att det är jobbigt att alltid bevisa sin kunskap, menar han.

Vi frågade även hur det kändes första gången de fick betyg i åttan, Kajsa svarade att hon såg fram emot det redan på mellanstadiet då hon ville att läraren skulle betygsätta henne, vi frågade henne varför hon ville det redan i mellanstadiet, hon svarade att hon trodde att det var för att hon ville få uppskattning. Kalle svarade:

Det var roligt, men shit, i sjuan kunde man "lalla" men när betygen kom var det strikt, efter det har jag aldrig skolkat (Kalle).

Gustav svarade att han trodde att det skulle vara hemskt men det var det inte. Sayra svarade att det inte var så stor skillnad från sjuan där hon hade fått omdömen men hon tyckte ändå att det blev lite mer press på henne med riktiga betyg. Jasmine svarade att det var nervöst. Vidare frågade vi lite kring deras tankar kring hur det skulle vara utan betyg (lära sig mindre? engagera sig mindre? m.m.). Svaren var blandade, Sayras, Jasmynes och Kajsas svar var liknande varandra, att kunskapsnivån skulle sjunka, att man inte skulle lära sig lika mycket, elever skulle inte prestera lika mycket och att man inte skulle ta sitt arbete på allvar utan betyg. Kajsa svarade också att betygen gör att man anstränger sig och kämpar på, att de därför är viktiga. Sayras svar var liknade, att hon med betyg har ett mål, hon tänker lite extra och reflekterar mer. Jasmine svarade att hon trodde man skulle lära sig mindre utan betyg. Gustav svarade att man inte skulle veta var man ligger utan betyg, och att han inte visste om man skulle lära sig mindre utan betyg. Kalle svarade att det skulle vara jättekonstigt och han trodde inte att man skulle lära sig mindre utan betyg han menade att betyg är en morot för honom därför att han anser att man vill komma in på högskola eller universitet och slippa gå på komvux.

Betyg som maktmedel var något vi ville veta vad ungdomarna hade för tankar kring, om det förekom i skolan och om de i så fall hade några erfarenheter av det, och det hade några av dem. Kalle, Sayra och Kajsa svarade att det förekommer och de alla tre hade upplevt det själva. Bland annat svarade Kalle:

I nian hade jag en lärare som hotade med att sänka mitt betyg efter en lektion som jag hade pratat på, jag hatar sådant där, det är det värsta en lärare kan göra, det är som att en arbetsgivare skulle hota sin personal att sänka deras löner (Kalle).

Sayra svarade att hon tror lärare gör det omedvetet, att de styr och hotar med betyg. Kajsa svarade att dåliga lärare använder betyg som maktmedel och berättar om en erfarenhet:

Vi skulle göra ett muntligt prov i klassrummet där läraren ställde frågor och eleverna svarade, sedan pekade läraren ut vilka som fick G och fick gå ut och sedan de som kunde få VG fick stanna kvar och samma sak med MVG, det var inte kul, det är inte så betyg ska användas tycker jag (Kajsa).

Vidare frågade vi lite kring hur ofta de diskuterade sina betyg med lärare och om de skulle vilja att det var oftare eller inte. Alla svarade att de ville veta det oftare förutom Gustav som svarade att han skulle tycka det var tjatigt att höra det för ofta. Kalle däremot svarade så här på frågan om han ville diskutera sin betyg oftare:

Ja verkligen, ett tips till lärare faktiskt. Man slipper oroa sig i onödan och man tappar liksom inte hoppet om ett bra betyg om man får följa med i betygsprocessen (Kalle).

Som sagt ville även Kajsa, Sayra och Jasmine veta oftare vad de låg på för betyg, Kajsa sa till exempel:

När man ligger på gränsen tycker jag läraren ska säga till så man kämpar på, mentorn tycker jag kan säga till oftare hur det går i ämnena, att de påminner om att skolan är viktigt så man blir mer motiverad (Kajsa).

Jasmine svarade att hon försöker diskutera ofta med lärare angående hennes betyg för att det känns tryggare men att det är hon som tar kontakt med lärarna. Sayra menade att rapporter vore bra som berättar vad man ligger på för betyg så man på ett ungefär vet.

Vi frågade vad de tyckte var negativt och positivt med betyg för att få en liten sammanfattning av deras tankar. Sayra svarade att hon tyckte det var både positivt och negativt med betyg, men hon sa sedan att hon trodde det skulle vara bättre med fler betygssteg, för att hon ville slippa till exempel VG plus, plus som inte säger någonting enligt henne. Kalle tyckte däremot inte att det

spelade någon roll. Gustav svarade att han tycker det är bra för att man vet var man ligger, kunskapsmässigt. Det negativa med betyg svarade Gustav att han inte visste riktigt, kanske att det skulle finnas fler steg som förr i tiden. Kajsa svarade att det positiva med betyg är att när man får ett bra betyg vet man att det lönar sig att kämpa:

Då håller man nivån uppe, man lär mer sig mer med betyg, utan betyg skulle man inte lära sig lika mycket. Med betyg har man något att sikta på, det är bra att ta smällar när det går dåligt (Kajsa).

Kalle svarade att det positiva med betyg är:

... att man kan få höga betyg och att man kan urskilja de som inte pluggar och de som satsar, det finns ju riktiga pluggisar och riktiga "lallare" som inte gör något (Kalle)

Jasmine svarade att det positiva med betyg är att man kan förbättra sig och att det är bra med mål. Det negativa med betyg tyckte Jasmine var att det drar ner henne. Vi frågade på vilket sätt det drar ner henne, hon svarade:

Ja, ifall jag skulle få ett IG skulle jag ifrågasätta allting jag gjort, tvivla på mig själv liksom (Jasmine).

4.2 Betyg och självförtroende

Jasmine tvivlar alltså på sig själv och ifrågasätter allt när hon får ett dåligt betyg. När vi frågade om negativt och positivt med betyg framkom även att Kajsa tyckte att betygspressen kändes jobbig. Kalle tyckte till och med att det framkallar stress och depressioner:

Det har jag fått, jag har mått jättedåligt, det påverkar hela livsstilen liksom. ... när jag fick ett IG en gång kändes hela livet förstört (Kalle).

Vi frågade sedan om betyg påverkar deras självförtroende och i så fall på vilket sätt. Kajsa och Kalle svarade båda ja på den frågan. Kajsa sa att det kan påverka hennes självförtroende och att när hon får ett bra betyg känner hon sig väldigt duktig. Kalle kände sig värdelös om han fick ett IG. Han nämnde också att han nästan grät och kände sig förkrossad när han fick ett IG på ett matematikprov en gång. Jasmine svarade så här på frågan om betyg påverkade hennes självförtroende:

Inte så mycket, så länge jag får det jag förväntar mig, jag mår inte bra om det blir lägre än jag trott, jag försöker alltid visa det jag kan och mer än det (Jasmine).

Vidare sa hon:

Ifall jag skulle få ett IG skulle jag ifrågasätta allting jag gjort, tvivla på mig själv liksom (Jasmine).

Gustav svarade att betyg inte påverkade hans självförtroende för att han var så van att inte få så höga betyg. Vi frågade om han fått ett högre betyg än han trodde någon gång och i så fall hur det kändes och han berättade om en gång då han nyligen hade fått VG+ och hur glad han då hade blivit. Enligt Sayra så påverkas inte hennes självförtroende direkt av betyg:

Det beror på hur stark man är, jag har ganska bra självförtroende, jag är bra på att ta emot kritik men även beröm (Sayra).

4.3 Betyg och krav

Vi frågade ungdomarna om hur deras familj såg på deras studiegång och om de kände krav hemifrån. Jasmine svarade att hennes föräldrar vill att hon ska få MVG och att de hoppas att hon gör sitt bästa:

Det beror lite på ämne, i engelska skulle det vara kaos om jag inte fick MVG, för mig med, mamma blir inblandad om jag inte kan fixa det till MVG, det blir inte kul, det är ett viktigt ämne för mina föräldrar, blir det G eller VG blir de förvånade och vill veta varför liksom (Jasmine).

Kajsa svarade att hennes föräldrar ser hennes studiegång som viktig men att de egentligen inte ställer så höga krav på henne. Däremot tycker de ibland att hon har för höga krav på sig själv och vi undrade var dessa krav kom ifrån:

Jag får sköta det själv så länge det fungerar men ibland får de gå in och säga att jag pluggar för mycket och att jag måste lugna mig... jag vet inte, har alltid varit sån i skolan, har alltid velat göra bra ifrån mig, vill vara duktig i det mesta, när det går dåligt blir jag arg (Kajsa).

Sayra svarade att hennes föräldrar stöttar henne väldigt mycket och att de låter henne träna på att jobba självständigt för att förbereda henne inför högskolan. Vi frågade om hon kände press hemifrån:

Lite grann, de vill mitt bästa, om jag får G blir de besvikna men säger att jag ska kämpa på, jag har nog mer press av mig själv (Sayra).

Kalle svarade att hans pappa har höga krav på honom i matematik:

K: Jag skulle aldrig säga att jag har omprov i matte och så eftersom det inte går lika bra i gymnasiet i matte (Kalle).

Vi: Vad händer då?

K: Han blir besviken, han skulle säga att det är mitt val men ändå bli lite sur liksom (Kalle).

Kalle sa även att hans mamma däremot inte har så höga krav på honom. Gustav svarade att hans föräldrar inte har så höga krav på honom, de vill bara att han får G.

5. Diskussion

5.1 Metoddiskussion

Vad har vi gjort bra och vad hade vi kunnat göra bättre? Vad har gått fel? Hade vi hellre kunnat välja en annan metod? Hade vi kunnat göra ett annat urval? Det kanske var dumt att vi var två under intervjutillfället för då fick kanske eleven en känsla av att vi hade övertaget. Vi ville dock vara med båda två då vi hoppades att det skulle vara bättre än en när det gällde att respondera och ställa följdfrågor på det eleven berättade.

I en intervju är det även lätt att själv leva sig in i ämnet. Eftersom frågorna engagerar kan det vara ett problem att hålla sig helt objektiv. När egna känslor och erfarenheter blandas in finns risk för subjektivitet. Om eleverna till exempel hade fått svara på en enkät hade denna risk minimerats men då hade vi också gått miste om de positiva effekterna av intervjusituationen. Vi har kunnat vara flexibla och utforma frågorna och följdfrågorna på ett passande sätt. Istället för en rak utfrågning har intervjuerna haft samtalsliknande former.

Något som vi så här i efterhand kritiserar oss själva för var att vi inte höll oss helt objektiva och neutrala under intervjuerna. Kvale (1997) menar att en kvalitativ intervju ska ha öppna frågor, vi inser att vi inte alltid hade det utan ställde ibland riktade frågor och nästan styrde intervjuerna i en medveten riktning.

5.2 Resultatdiskussion

Syftet med vår studie är att undersöka elevernas inställning till betyg och hur eleverna upplever detta. Vi har i enlighet med våra frågeställningar valt att kategorisera diskussionen, liksom resultatet, i kategorierna:

- Tankar om betyg (Hur upplever eleverna betyg?)
- Betyg och självförtroende (Påverkas elevernas självförtroende av betyg?)
- Betyg och krav (Har krav och förväntningar hemifrån någon betydelse för elevernas uppfattning om betyg?)

5.2.1 Tankar om betyg

Hur upplever eleverna betyg? Vårt resultat visade att både Jasmine och Sayra upplevde betyg som nervöst, pirrigt och läskigt. Antagligen har de en rädsla för att misslyckas. Göran Harnesk (2009) beskriver i sin studie att det är ett stort antal flickor som ser sin framtid som förstörd om de misslyckas på ett prov, vilket leder till ett sänkt betyg. Även Kajsa svarade att hon blir väldigt besviken och tar illa upp om hon får ett lågt betyg, hon menade att man ansträngt sig i onödan då. Skolverkets (2006) undersökning *Attityder till skolan* visar även den att just flickor är stressade över sina betyg i större utsträckning än pojkar, Gustav svarade till exempel att det känns bra att få betyg, även om han inte ligger på topp.

Flickorna uttrycker att de skulle bli besvikna om de fick ett lågt betyg. Här ser vi ett bra exempel på vad Imsen (2000) menar med att betyg som en yttre motivationsfaktor gör att eleverna tappar fokus från det egentliga värdet, alltså kunskapen. Kunskapen är inte värd något utan hamnar i bakgrunden. Våra elever tror också att kunskapsnivån skulle sjunka utan betyg vilket är ytterligare ett exempel på att den inre motivationen sviktar. Ziehe (1982) menar att skolan påtvingar eleverna stoff som är för abstrakt och inte intresserar dem vilket leder till att eleverna ser skolans aktiviteter som meningslösa. Det enda som återstår som motivationsfaktor är önskan om ett högt betyg (Imsen, 2000). Dewey (2004) förespråkar en skola där elevens intresse står i fokus. Lärarens roll är att stimulera, fördjupa och bredda elevernas kunskaper. Men med det omfattande innehållet och kraven i dagens skola utmanas läraren genom att undervisa långt bortom vad som känns intressant och motiverande för eleverna. Lärarens önskan och mål är att eleven ska drivas av sin inre motivation. Vad vi har förstått av vårt resultat så är det inte alltid så vilket även bekräftas av Imsen (2000). Ett problem är att läraren inte kan nå alla elever samtidigt då intresset varierar hos de enskilda individerna. Enligt Lpf94 (Utbildningsdepartementet, 1994) skall undervisningen individbaseras men risken är ändå överhängande att stoffet blir för ointressant för eleverna. Individbaseringen inriktar sig istället på olika metoder för att alla elever ska nå målen (Måhl, 1998).

Kalle och Gustav tycker att det är bra med betyg för då vet de hur de ligger till kunskapsmässigt. Måhl (1998) beskriver det kunskapsrelaterade betygssystemet där det är viktigt att eleverna i förväg informeras om kraven för att veta vad som skall läras in. Han menar även att det är viktigt för att synliggöra elever som har halkat efter. Betygen i det kunskapsrelaterade systemet bidrar även till att eleverna vet vad som förväntas och de kan arbeta för att uppnå detta. Sayra säger till oss att hon vet vad som förväntas och även att hon tänker lite extra samt reflekterar mer för att hon vill ha ett högre betyg. Här ser vi att betygen inte enbart är en yttre motivationsfaktor där kunskap kommer i andra hand utan kan även bidra till att driva eleven framåt och gagnar eleven i dess kunskapsutveckling. Jasmine tror även hon att hon skulle lära sig mindre om hon inte skulle få betyg, vilket även Sayra och Kajsa bekräftar.

Kalle däremot tror inte att han skulle lära sig mindre utan betyg men att betyg är bra för att det är en morot för honom att komma in på Polishögskolan då han måste ha bra betyg. Samtidigt säger han emot sig själv då han påstår att han bara ”lallade” runt innan år 8 och skötte inte sitt skolarbete för att han inte tyckte att det var på allvar.

Skinner (2008) beskriver vikten av positiv förstärkning vid ett önskvärt beteende. I och med den positiva förstärkningen, som till exempel ett MVG gör att ett beteende upprepas, som i Kajsas fall, hon kämpar på och anstränger sig för att det lönar sig med ett högt betyg. Hon menar även att hon gärna hade haft betyg tidigare i grundskolan för att hon ville ha uppskattning. Hon verkar här tycka att betygen är en väldigt viktig positiv förstärkare. Det verkar som om hon inte tycker att det duger med den uppskattning eller de positiva omdömen hon förmodligen har fått. Hon uttrycker ett behov av att känna sig duktig. Andras uppfattningar verkar väldigt viktiga för henne vilket kan tolkas som att hon har en svag självbild (Imsen, 2000). Om andra säger att hon är duktig så känner sig hon sig duktig och hon är dessutom beroende av att kontinuerligt få denna feedback.

Skinner (2008) menar att barn och ungdomar behöver förstärkning snabbt och ofta för att utvecklas, som även de ungdomar vi intervjuade önskade. De menade att de oftare ville veta vilket betyg de låg på för att orka kämpa vidare, vilket gör att vår studie bekräftar Skinners (2008) teori om direkt respons samt vikten av kontinuitet. Kalle tipsade till och med till lärare att de skulle diskutera betyg i skolan oftare med eleverna, han tyckte att det skulle vara skönt att hela tiden följa med i betygsprocessen för att på något slippa oroa sig i onödan och inte tappa hoppet om ett bra betyg. Pettersson (2006) pekar på vikten av kontinuerlig feedback för att betygen inte ska bli fördömande. Sayra berättade även hon om att hon vill veta oftare vilket betyg hon ligger på genom att få omdömen lite då och då samt att hon i god tid vill veta vad hon ska göra för att få ett MVG. Även Jasmine ville veta oftare vilket betyg hon ligger på. Hon menade att hon går och är mer osäker nu på gymnasiet än i grundskolan (där hon oftare diskuterade sina betyg) över sina betyg för att hon inte riktigt vet vad som krävs av henne, så om hon skulle få veta det oftare skulle det kännas bättre.

För att fungera i en skolmiljö så måste eleven till viss del vara foglig och fostrad för att passa in i skolans strukturer. Foucault (2001) skriver just om den fogliga kroppen som formas av disciplinering och makt, vilket kan liknas vid en elev som utav en lärare blir den fulländade eleven genom olika typer av maktutövning. Idag talas det mer om en individualiserad och behovsanpassad utbildning i skolan (Lpf 94) men disciplinen, makten och strävan efter den så kallade fogliga kroppen, den perfekta eleven, verkar ännu leva kvar.

Det går inte att komma ifrån att en lärare befinner sig i en maktposition men det är viktigt att missbrukande av den inte förekommer. I det relativa betygssystemet, som användes innan

betygsreformen, var ett av syftena med betyg just att disciplinera genom att hota elever med sänkta betyg (Måhl, 1998). Vad vi kan se i vårt resultat är att det faktiskt även idag förekommer i våra skolor. Att lärare använder betyg som maktmedel var något som visade sig stämma i vår studie, medvetet som omedvetet. Kalle, Sayra och Kajsa kunde alla tre berätta om egna erfarenheter då lärare använt betyg som maktmedel vilket inte var uppskattat av dem. Kalle menade att det är det värsta som finns när en lärare hotar med att sänka betyg, ”han hatar det”, uttryckte han. Sayra däremot svarade att hon trodde att lärare gjorde det omedvetet. Selghed (2006) menar att lärarna har fått alldeles för dålig fortbildning när det nya betygssystemet infördes och att traditionerna fortfarande lever kvar i dagens skola. Foucaults teorier kan jämföras med dagens betygssystem: lärare jämför, belönar och bestraffar elever genom att betygsätta deras prestationer, som är en slags maktritual. Kajsa menade att det bara var dåliga lärare som hotade med betyg och använde det som maktmedel, vad hon dock menade med en dålig lärare fick vi aldrig svar på tyvärr, det hade kunnat vara intressant i sammanhanget.

Även att sortera och rangordna elever borde vi vara på väg bort ifrån men även detta kan vi se tendenser till i vårt resultat. Detta bekräftas av Måhl (1998) och även Selghed (2006), de menar att många lärare inte har frångått det gamla systemet, att det som sagt fortfarande förekommer övningar och prov där elevernas kunskaper jämförs med varandra istället för att mätas mot kunskapskraven. Kajsa berättade om sin erfarenhet där läraren tog detta till en extrem nivå. På ett muntligt prov i klassrummet dömde läraren ut vilka som kunde stanna kvar i klassrummet för att få högre betyg och be de som ”bara” kunde få G att gå ut. Detta tycker vi är ett hemskt exempel på hur en lärare missbrukar sin makt. Att sortera och döma ut på detta sätt är ett exempel där betygen verkligen sätter en stämpel på eleverna. Att ”bli utvisad” för att man inte är tillräckligt duktig är både förnedrande och fördömande.

5.2.2 Betyg och självförtroende

Påverkas elevernas självförtroende av betyg? Undersökningar visar i alla fall ett klart samband mellan elevernas självuppfattning och deras prestationer och betyg (Imsen, 2000; Greven et al, 2009). Imsen (2000) påstår även att betyg kan vara den stora drivkraften för elever att gå till skolan samt att det är en motivationsfaktor. Pettersson (2006) beskriver även hon att betygen kan bidra till ökad motivation men att de samtidigt kan få negativa effekter. Motivation är också viljan att göra framsteg och öka sitt kunnande, progressionsintresset (Ziehe, 1982). Men även han, liksom Pettersson (2006), anser att det tillkommer vissa negativa effekter. Eleverna kan av denna motivationsfaktor som är skapad av skolan, förlora lusten och tappa motivationen. Om man inte känner lust i progressionen så kan man hamna i regression vilket leder till ångest samt gör att man slutar att arbeta framåt.

De negativa effekterna av betyg ser vi till exempel när Kalle sa att han känner sig värdelös när han får ett IG, att det framkallar stress och depressioner. Vidare sa Kalle att han nästan grät och kände sig förkrossad när han fick ett IG på ett matematikprov en gång. Ett betyg som IG fungerar i dessa fall som en negativ förstärkare och blir fördömande (Skinner, 2008 & Pettersson, 2006). Skinner påpekar att negativa förstärkare skall användas sparsamt för att detta kan ge oanade konsekvenser. Tillförandet av den negativa förstärkaren får här inte rätt konsekvens, att eleven slutar med det dåliga beteendet att inte sköta sina studier. Däremot får det eleven att känna sig oduglig, känna ångest och hamna i regression (Ziehe, 1982), ett beteende som vi tydligt kan se hos Gustav i vår undersökning. Gustav tycker inte att hans självförtroende påverkas om han får IG för att han är van att få det. Upprepade IG:n är nedslående vilket gör att Gustav förväntar sig nederlag och som här utvecklats till ett permanent personlighetsdrag (Imsen, 2000). Skinner (2008) menar att passivitet är en följd av negativ förstärkning. Gustav har märkt att ansträngning inte lönar sig eftersom det ändå går dåligt, en typ av bakvänt trial-and-error-beteende som även kan beskrivas med den onda cirkeln (Imsen, 2000) eller att han inte kan, vill eller vågar (Pettersson, 2006).

Jasmine svarade att betyg inte påverkade hennes självförtroende så länge hon får det betyg hon förväntar sig. Hon sa även att ifall hon skulle få ett IG skulle hon ifrågasätta allting hon gjort samt tvivla på sig själv. Svaret talar dock för att hennes självförtroende visst påverkas av betygen. Hennes självuppfattning försämras kraftigt av ett sänkt betyg. Här spelar hennes föräldrar också en viktig roll då de starkt ifrågasätter hennes betyg om det skulle vara lägre än förväntat. Just när föräldrar påpekar att barnet är duktigt men ändå ifrågasätter barnets prestation och undrar vad de hade kunnat göra bättre så kan detta leda till en känsla av att inte duga (Imsen, 2000).

En annan parallell vi ser mellan resultatet och Imsens (2000) teorier är att betyg ger en lustfylld känsla och en inre glädje även om det är en form av yttre motivation. Gustav berättade till exempel om när han hade fått ett VG, som inte var vanligt för honom, att han blev jätteglad. Även Kajsa kommenterade känslan när hon får ett högt betyg, hon menade att det lönar sig att kämpa och att hon känner sig väldigt duktig när hon får ett bra betyg. Betygen fungerar här som en positiv förstärkare som gör att det goda beteendet gärna upprepas (Skinner, 2008). Eleverna känner sig duktiga när de får ett bra betyg vilket i sig leder till att självuppfattningen stärks (Imsen, 2000). Med bättre självuppfattning blir det en god cirkel och resultaten kommer därmed att förbättras (Imsen, 2000; Greven et al, 2009).

5.2.3 Betyg och krav

Har krav och förväntningar hemifrån någon betydelse för elevernas uppfattning om betyg? I första hand kan vi dra en parallell mellan elevens ambitioner att studera vidare och deras

föräldrars utbildningsnivå. Detta är dock svårt att dra några slutsatser av då vi endast har fem informanter. Däremot har vi märkt att kraven och förväntningarna hemifrån verkar spegla elevens ambitioner att lyckas väl i skolan. Vi kan också se en tendens hos de elever med föräldrar som har högre utbildning att de verkar tycka att det är viktigt med bra betyg för att "vara något", att det är viktigt inför framtiden. BRIS undersökning (Harnesk, 2009) visar just att många elever inte tror att de har någon framtid om de inte får höga betyg. Eleverna är ute efter det rätta svaret som ger ett högt betyg och som borgar för en bra framtid (Imsen, 2000).

Imsen (2000) säger att skolan är väldigt inriktad på prestationer och dagens samhälle är fokuserat på kompetens. Därmed känner eleverna en yttre press att prestera. Det är viktigt att vara bra i skolan och den pressen kommer även från föräldrar. De ställer frågor om hur det går i skolan och kontrollerar elevernas resultat. Detta ger signalen att prestation är viktigt (Imsen, 2000). Kalle uttrycker att hans pappa skulle bli sur om det gick dåligt för honom i matematik, därför berättar han inte för sin pappa om han skulle behöva skriva ett omprov i ämnet. Detta ger Kalle bilden av att hans pappa kräver att han presterar i matematik. Signalerna från pappan får här Kalle att känna sig dålig. Värderingen att matematik är viktigt överförs till Kalle och påverkar hans självuppfattning negativt. Kalle hade bättre betyg i grundskolan än i gymnasiet. Vi kan tolka det som om han är inne i den onda cirkeln som Imsen (2000) beskriver. Prestationerna har varit lägre än förväntningarna vilket leder till sämre självuppfattning som i sin tur leder till ännu sämre prestationer. Som Imsen (2000) även beskriver så kan negativa kommentarer leda till att barnet känner att det inte räcker till. Prestation följs av nedslående kritik vilket gör att barnet förväntar sig nederlag. Kalle har utvecklat det permanenta personlighetsdraget att han är dålig i matematik.

Även för Jasmine är förväntningarna från föräldrarna tydliga. Hon berättar att engelska är ett viktigt ämne för hennes föräldrar och hon ser det som självklart att prestera bra i engelska. Om hon inte får MVG vill de veta vad som gick fel. Kraven hemifrån verkar höga men oftast lever Jasmine upp till dessa krav, i alla fall i engelska. Jasmine påpekar att så länge det går bra och hon får bra betyg så påverkas inte hennes självförtroende. Hon tycker att hon är bra i engelska och så länge självuppfattningen stämmer överens med förväntningarna hemifrån är allt frid och fröjd. Hon är inne i en god cirkel (Imsen, 2000).

Kajsa tycker att hennes föräldrar inte ställer krav på henne men samtidigt ser de hennes studiegång som viktig. Signalerna blir ändå att hennes resultat är viktiga och därför borde Kajsa uppleva att förväntningarna på henne är höga även om kraven inte är särskilt uttalade. Även Kajsa är inne i den goda cirkeln (Imsen, 2000). De har alltid gått bra för henne i skolan och självuppfattningen gällande skolarbetet är god vilket i sig leder till bättre prestationer, bättre självuppfattning, bättre prestationer och så vidare. Kajsa säger att hennes föräldrar inte lägger sig i så mycket utan att får sköta sina studier själv. Det barnet klarar av självständigt ger en

känsla av att lyckas (Imsen, 2000). Detta har lett till att Kajsa har ett högt framgångsmotiv vilket är ett inlärt beteende baserat på den positiva indirekta eller direkta responsen från omgivningen då hon har lyckats tidigare. Föräldrarna måste till och med säga till henne att hon ska lugna sig, att hon pluggar för mycket. För att vara helt säker på att lyckas lägger Kajsa ner väldigt mycket tid på studierna och överpresterar ofta. Detta är enligt Imsen (2000) en försvarsmekanism för att undvika nederlag.

Sayra säger att hennes föräldrar vill hennes bästa men blir besvikna om hon får ett G och säger att hon ska kämpa på. Hon känner att detta är en press hemifrån men att de samtidigt stöttar henne väldigt mycket. Gustavs föräldrar tycker däremot att det är bra om han får ett G och han tycker heller inte att de har några krav på honom. Han presterar förmodligen enligt de förväntningar som finns på honom. Även Gustav är inne i en ond cirkel (Imsen, 2000). Han känner att det inte finns några förväntningar att han ska lyckas, vilket han heller inte gör. Detta försämrar hans självuppfattning och hans resultat ytterligare och han riskerar IG i många ämnen. Härifrån är det svårt att ta sig upp då hans dåliga självuppfattning får honom att tro att han inte kan. Gustav inspireras inte av ett högt betyg (Imsen, 2000) men inte heller av stoffet i skolan vilket leder till att både de yttre och inre motivationsfaktorerna saknas. Att Gustav en gång fick VG+ visar att han ändå kan prestera. Eventuellt använder han underprestation som en försvarsmekanism för att undvika nederlag (Imsen, 2000). Han undviker arbete och slipper pröva sin förmåga. Om han har låga mål så drabbas han inte lika hårt som om han hade haft ett högre mål, det blir kortare väg att falla. Man skulle kunna säga att Gustav har en låg prestationsmotivation och drivs åt fel håll. Rädslan för att misslyckas tar här över och han flyr från uppgiften genom regression (Imsen, 2000; Ziehe, 1982).

5.3 Reflektion

Gymnasieungdomar kämpar varje dag med att hitta sin motivation att gå till skolan. De söker efter det som intresserar och engagerar dem, men är de egentligen intresserade av att lära sig för livet eller är det för att få ett högt betyg som leder till en bra utbildning? Imsen (2000) skriver att lärare ofta önskar att elever ska drivas av sin inre motivation samt lust och att inte alltid söka efter ”det rätta svaret” för att få ett bra betyg, men så verkar inte vara fallet. Hon menar att elever tycker det är viktigt med ”det rätta svaret” som leder till ett högt betyg för att i sin tur kunna komma in på en bra högskola eller utbildning. Vi kan se detta mönster i resultatet, Kalle sa till exempel i intervjun att betyg är en morot för honom samt att han ville komma in på högskola eller universitet och inte behöva gå på komvux. Skolverkets (2006) *Attityder till skolan* visar att det är en stor andel elever som ofta tänker på sina framtida studier och ser redan i gymnasiet vikten av en högskoleutbildning.

Å andra sidan beskriver Dewey (2004) vikten av elevens intresse och aktivitet för att inläring ska ske, men i enlighet med vårt resultat verkar det faktum att skolan ska vara rolig och inspirerande hamna i bakgrunden, och att betygen är den främsta motivationsfaktorn. Jasmine till exempel berättade att om hon får bra betyg, får hon ett bra jobb och ett bra liv. Känslan vi får är att betygen är i fokus och att hon i övrigt är ganska trött och omotiverad, det är endast betygen som håller krafterna igång. Antagligen är betygen så viktiga för henne att hon struntar i om det är inspirerande och roligt i skolan, bara det står ett MVG på ett papper löser sig allt. Tror eleverna inte att det går att lyckas utan bra betyg?

Vi anser att den inre och den yttre motivationen har en nära koppling eftersom den inre motivationen inte bara kan betyda ett intresse för ett ämne utan även en inre strävan att göra bra ifrån sig och lyckas, prestationsmotivation (Imsen, 2000). Den inre strävan får man inte bara genom yttre påverkan, som beröm eller betyg, men detta har även stor betydelse när individens självuppfattning utvecklas. Därmed tycker vi att yttre motivation kan driva på den inre motivationen.

Vi har också funnit att bra betyg är subjektivt. För en del är G ett bra betyg medan inget annat än MVG duger för andra. Vidare menar Dewey (2004) att det är i huvudsak läraren som ska stimulera, fördjupa och bredda elevernas utveckling, men som resultatet visar är det antagligen inte så enkelt som det låter eftersom det enda många elever bryr sig om är att läraren sätter MVG. Problemet vi kan se är att det finns alldeles för många individer och för få lärare och att läraren omöjligt kan hinna med eller kan anpassa sin undervisning helt efter allas behov. Målen och kriterierna är dessutom gjorda för en viss typ av elever. Det gör att de styr undervisningen och vill stöpa alla elever i samma form. Målen är så pass öppna att de ska kunna anpassas lokalt men trots detta är målen för omfattande för att alla elever ska finna intresse i skolans innehåll. Målen behövs dock för att alla ska kunna uppnå en viss kunskapsstandard men det medföljer att eleverna tvingas att läsa ämnen de inte tycker om. Det är alltså omöjligt att skapa en skola där eleverna endast drivs av sin inre motivation om vi inte vill göra avkall på den breda allmänna kunskapen och därmed blir alla tvungna att följa samma ”skolmall”. Här blir det inte längre lärarens uppgift utan det är högre makter som styr.

Förutom att användas som en yttre motivationsfaktor kan betygen även användas som ett maktmedel. Trots att detta var vanligare i det relativa betygssystemet så har vi märkt att det förekommer även idag. Detta går självklart inte att ursäkta, särskilt inte i sådana grova uttryck som vi fått berättat för oss. Uteslutning och hot hör inte hemma i den demokratiska skolan. Däremot kan vi förstå att makt kan missbrukas i desperationen efter avsaknad av den respekt och auktoritet som läraryrket automatiskt förde med sig förr i tiden. Därmed inte sagt att detta ska accepteras. På något sätt måste läraryrket återfå sin status utan att behöva använda sig av fula metoder och maktritualer. Hur detta ska gå till låter vi dock vara osagt.

5.4 Slutsats

Vi har haft som syfte att undersöka vad elever tänker om betyg och enligt vår studie får betyg bland annat eleverna att lära sig mer. De hittar en motivationsfaktor i betygen och lär sig saker även då intresset sviktar. Däremot kan betygen ta över och vikten av kunskap hamnar i bakgrunden. Betygen är också något som påverkar elevens självuppfattning. Detta kan vara både positivt och negativt beroende på de mål och förväntningar eleven har på sig själv och från omgivningen och detta beror självklart även på resultatet av deras prestationer. Vi ser även tendenser till att krav, både uttalade och outtalade, påverkar elevens självuppfattning och prestationer i stor utsträckning. Eleverna ser dock betygen som ett viktigt inslag i skolan, de är viktiga inför urvalet av framtida studier eller fungerar som en viktig måttstock på deras prestationer. Betygen har både positiva och negativa konsekvenser. De negativa konsekvenserna vill man självklart undvika men vi har under vår studie kommit fram till att betygen behövs så länge stoffet i skolan inte ger eleverna den inre motivation som annars behövs som drivkraft.

5.5 Fortsatta studier

Betygens påverkan på ungdomar är för oss ett intressant och aktuellt ämne. Dock finns det många olika delar att studera när det gäller detta område. En spännande undersökning skulle kunna vara en genusstudie, skiljer sig flickors och pojkars tankar kring betyg? Och vilka är det i så fall? En annat spännande område som vi skulle tycka vara intressant är att fördjupa kopplingen mellan ungdomars betyg och deras föräldrars utbildning/skolgång/betyg, om det har någon påverkan på barnet eller inte? Intressant i studien skulle vara att höra föräldrarnas egna uppfattningar om dels sin egen och dels sina barns skolgång för att sedan jämföra detta med vad ungdomarna säger. I *Attityder till skolan* (Skolverket, 2006) framkom även att främst flickor med invandrarbakgrund känner krav och press på sig. Etnicitet är således en till faktor som spelar roll när det gäller upplevelser av betyg och ytterligare ett område man kan fördjupa sig i.

6. Referenser

- Dewey, J. (2004). *Individ, skola och samhälle*. Stockholm: Natur och kultur.
- Foucault, M. (2001). *Övervakning och straff*. Lund: Arkiv förlag.
- Greven, C.U., Harlaar, N., Kovas, Y., Chamorro-Premuzic, T. & Plomin, R. (2009). More Than Just IQ. School Achievement Is Predicted by Self-Perceived Abilities – But for Genetic Rather Than Environmental Reasons. *Psychological Science*, vol. 20: 6, (2009-05-27)
<http://www04.sub.su.se:2143/cgi-bin/fulltext/122386058/PDFSTART>
- Harnesk, G. (2009). Högstadietjejer utbrända av prestationsångest. *Dagens nyheter*. (2009-05-09) <http://www.dn.se/opinion/debatt/hogstadietjejer-utbranda-av-prestationsangest-1.838515>
- Imsen, G. (2000). *Elevens värld*. Lund: Studentlitteratur.
- Johansson, E. & Pramling Samuelsson, I. (2003). Barns perspektiv och barnperspektiv i pedagogisk forskning och praxis. *Pedagogisk forskning i Sverige*, nr 1-2, 1-5.
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Måhl, P. (1998). *Vad krävs nu? En bok om hur skolan kan se ut och fungera*. Stockholm: HLS Förlag.
- Pettersson, A. (2006). Bedömning – varför, vad och varthän? I: Lindström, L. & Lindberg, V. (Red.) (2006). *Pedagogisk bedömning*. Stockholm: HLS Förlag.
- Selghed, B. (2006). *Betygen i skolan – kunskapssyn, bedömningsprinciper och lärarpraxis*. Stockholm: Liber.
- Skinner, B.F. (2008). *Undervisningsteknologi*. Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag.
- Skolverket (2006). *Attityder till skolan*.(2009-05-02)
<http://www.skolverket.se/publikationer?id=1711>
- Utbildningsdepartementet. (1994). *Läroplan för de frivilliga skolformerna, Lpf 94*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk- samhällsvetenskaplig forskning*.(2009-05-02)
http://www.vr.se/download/18.7f7bb63a11eb5b697f3800012802/forskningsetiska_principer_tf_2002.pdf
- Ziehe, T. (1982). *Ny ungdom – om ovanliga läroprocesser*. Stockholm: Norstedts förlag.

Bilaga 1

Intervjuguide

- Betygs mål och förväntningar (berätta om dina betygs mål och förväntningar)
- Hur det känns att få betyg (hur känns det att få betyg?)
- Hur det kändes första gången att få betyg (kommer du ihåg hur det kändes första gången du fick betyg i åttan?)
- Hur det skulle vara utan betyg (hur tror du det skulle vara utan betyg tror du?)
- Familjens syn på studiegången (din familj, hur ser de på din studiegång?)
- Föräldrars bakgrund (dina föräldrar, vad gör de? jobbar med? gått på högskola?)
- Mål efter gymnasiet (vad vill du göra efter gymnasiet?)
- Självförtroendet och betyg (påverkar betyg ditt självförtroende, om ja på vilket sätt?)
- Hur ofta betyg diskuteras med lärare (diskuterar du ofta dina betyg med lärare? hur ofta i så fall?)
- Har eleven någon gång varit med och påverkat ett betyg (har du någon gång varit med och påverkat ditt betyg? i så fall på vilket sätt?)
- Tankar om betyg som maktmedel (har du någon gång upplevt att lärare använder betyg som maktmedel? i så fall på vilket sätt?)
- Positivt och negativt med betyg (vad är positivt och vad är negativt med betyg?)

Bilaga 2

Transkriptioner

I= Intervjuarna

G= Godkänt

VG= Väl godkänt

MVG= Mycket väl godkänt

G= Gustav 16 år

Intervjun var 10 minuter lång

I- Berätta om dina betygsmål och förväntningar?

G- Jag vill ha G i allt

I- Hur ser det ut idag?

G- Jag något IG här och där

I- Hur känns det att få betyg?

G- Det är bra så man vet var man är någonstans, var man ligger liksom

I- Kommer du ihåg första gången du fick betyg i 8an?

G- Jag trodde det skulle vara hemskt

I- Var det?

G- Nej

I- Hur skulle det vara utan betyg tror du?

G- Man skulle ju inte veta var man ligger, behöva prata med läraren hela tiden o så

I- Skulle man lära sig mindre tror du?

G- Vet inte

I- Har du några sykon?

G- Ja två stycken, en är 15 och en är 9

I- Dina föräldrar, vad jobbar de med, har de gått på högskola?

G- Mamma jobbar på posten, pappa jobbar på flytt och montering

I- Har de gått på högskola?

G- Nej jag tror inte det

I- Tror du att din familj har påverkat dina studier?

G- Nej det tror jag inte, de har inte så höga krav, vill att jag får G

I- Vad tror du hade hänt om de hade högre krav på dig?

G- Tror inte det skulle funka

I- Varför inte?

G- Vet inte, hade nog gett upp, inte orkat

I- Hur tror du läraren har påverkat dina betyg?

G- De har ju hjälpt till, pushad mig och så

I- Har du hjälp av dina föräldrar hemma med läxor t.ex.?

G- Ja men oftast säger jag att jag inte behöver hjälp fast jag kanske gör det, orkar liksom inte förklara för dem

I- Vad vill du göra efter gymnasiet?

G- Vet inte

I- Hur känns det att få ett betyg? få ett IG t.ex.?

G- Är van vid det, känns typ nu igen

I- Har du någon gång blivit överraskad över ett betyg du fått?

G- Ja med högre att jag fick högre än vad jag trott, fick VG plus här om veckan

I- Blev du glad då?

G- Ja jätteglad

I- Påverkar betyg ditt självförtroende?

G- Nej jag är van att inte ha så höga betyg

I- Har du jämfört dig med de som har fått högre betyg?

G- Nej orkar inte bry mig

I- Har du varit med och påverkat ditt betyg någon gång?

G- Har hänt, lite kanske

I- Diskuterar du ofta betyg med dina lärare?

G- Ja på utvecklingssamtalen

I- Skulle du vilja att det var oftare?

G- Skulle bli mycket babbel liksom, tjat

I- Tror du att det skulle gå bättre att höra det mer ofta?

G- Ja kanske

I- Har du någon gång blivit bedömd med matriser? (Intervjuarna förklarar matrisbegreppet)

G- Ja grundskolan, så man kolla av var man ligger och så

I- Var det bra?

G- Ja

I- Skulle du vilja ha det mer här på gymnasiet?

G- Ja, så man vet vilka uppgifter man har och så

I- Vad är positivt och vad är negativt med betyg tycker du?

G- Att man vet var man ligger, i kunskapsätt typ är positivt, negativt vet inte, finns det säkert kommer inte på nu bara. Kanske att det skulle finnas fler steg, som förr i tiden A-F

I- Skulle det vara bättre?

G- Kanske jag vet inte

K= Kalle 16år

Intervjun var 27 minuter lång

I- Berätta om dina betygs mål och förväntningar

K- I nian fick jag pengar av pappa, 1000 för MVG 500 för VG slutade med 5500 kr, nu i gymnasiet får jag ingen mutning men vill få höga betyg ändå, ska prata med pappa igen. I svenska hade jag VG-MVG i nian och nu G och i matte MVG på nationella nästan och nu knappt g, jag vill få så höga betyg som möjligt för att kunna komma in på högskolan.

I- Så nu får du inga pengar?

K- Nej inte nu men ska prata med honom.

I- Är högskolan din drivkraft? Eller är pengar en drivkraft?

K- Pengar är en riktig morot för mig, att få en laptop t.ex.

I- Men betyg är det en morot?

K- Det också, man vill ju komma in på högskolan eller universitet, men det är också en press, man vill ju inte behöva gå på komvux

I- Vad vill du göra efter gymnasiet?

K- Bli polis

I- Kan du berätta om din familj, hur ser de på din studiegång?

K- Jag har två familjer, föräldrarna skilda, pappa är mattekille och mamma är mer samhälle

I- Har han höga krav på dig i matte?

K- Ja det har han, han har hjälpt mig mycket i nian, nu skulle jag aldrig säga att jag har omprov och så eftersom det inte går lika bra i gymnasiet i matte

I- Vad händer då?

K- Han blir besviken, han skulle säga att det är mitt val men blir ändå lite sur liksom

I- Är det därför du inte vill säga något till honom för att han blir mutter?

K- Ja, han var här på föräldramöte igår, jag oroade mig föra att någon lärare skulle berätta om hur jag är i matte

I- Är ditt skolarbete en hemlighet?

K- Nja det är matten just pga. av pappa

I- Mamma då?

K- Säger inte så mycket till henne heller faktiskt, säger saker vid rätt tidpunkt

I- Så i nian berättade du för dem för att det gick bättre?

K- Ja här går det mycket sämre

I- Är det svårare i gymnasiet?

K- Ja mer fördjupning

I- Ger du upp då?

K- Nja har svårt att koncentrera mig, ovant att få ett IG, fick det på ett matteprov, har aldrig fått det förut

I- Hur kändes det?

K- Fan också, jag grät nästan, förkrossad typ, tänkte att nu måste jag jobba ikapp för att hinna till nästa prov

I- Påverkar betyg ditt självförtroende?

K- Ja, känner mig värdelös, när jag får IG t.ex.

I- När du får MVG då?

K- Då ringer jag mamma och pappa på en gång, kanske kommer det nå på kontot(skratt)

I- Dina föräldrar, vad jobbar de med? Har de gått på högskola?

K- Mamma är utbildad snickare, jobbar på gymnasium som bygglärare, hon har gått snickarutbildning, pappa jobbar för hovet som datatekniker, alltså kungliga hovet, han har gått NO, kommer inte ihåg riktigt, någon matteutbildning, båda har i alla fall gått på högskola

I- Har de påverkat dig i ditt studieval?

K- Ja det har de gjort på sitt sätt

I- Har du några syskon?

K- Ja de är 3 och 5

I- Vi går tillbaka till hur det känns att få betyg, hur upplever du betygssättning?

K- Jag tycker det är jobbigt att alltid bevisa något, tycker inte om det, känns sådär

I- Är det betygen eller proven?

K- Både och

I- Hur skulle det vara utan betyg tror du?

K- Det skulle bli jättekonstigt, alla skulle ju gå på kärrtorp(”fin skola”) typ som inte är värda det liksom

I- Skulle man lära sig mindre rent kunskapsmässigt utan betyg tror du?

K- Det tror jag faktiskt inte

I- Hur skulle man kunna mäta det annars?

K- Svår fråga

I- Behöver man mäta olika kunskaper?

K- Ja det är konstigt om någon som inte är så pluggsmart kommer före till ett bra gymnasium så det dåligt på sitt sätt

I- Menar du att det är bra att det finns något som visar vem som är duktigt och vem som är mindre duktig?

K- Ja precis

I- Finns det någon speciell gång du har hamnat i en diskussion eller något om betyg?

T.ex. fått ett lägra betyg än vad du trodde du skulle få?

K- Ja t.ex. i svenska, allt jag har lämnat in är VG-MVG men inte lämnat in det i tid och så skulle jag få IG i svenska, tycker jag är jättekonstigt, IG varning och grejer

I- Hade du velat veta längre innan vilket betyg du låg på och så?

K- Ja verkligen, jag visar ju otroliga MVG kvaliteter i svenska tycker jag

I- Vad satsar du på för betyg?

K- Jag vill ha så höga som möjligt

I- Ser det olika ut i olika ämnen? Olika mål?

K- Ja i matte VG, går inte att gå omkring med ett G, det går bara inte för mig

Engelska har jag sänkt mig till G ifrån nian så det måste jag få VG i

Samhällskunskap fick jag G men ville ha VG

Datakunskap har jag i alla fall MVG

I- Har du varit med och påverkat ditt betyg någon gång?

K- Ja det har jag

I- Är det du som tagit kontakt med läraren?

K- Ja

I- Skulle du vilja att läraren själv gjorde det mer ofta?

K- Ja verkligen, ett tips till lärare faktiskt. Man slipper oroa sig i onödan och man tappar liksom inte hoppet om ett bra betyg om man får följa med i betygsprocessen. Men det är ändå så att jag påverkar mitt betyg hela tiden, det är ju jag som gör det liksom

I- Hur kändes det första gången du fick betyg i åttan?

K- Det var roligt men shit, i sjuan kunde man lalla, men när betygen kom var det strikt, efter det har jag aldrig skolkat

I- Skulle du lalla mer om det inte fanns betyg?

K- Ja det skulle jag, vad man än gör skulle det aldrig sänka betyget liksom

I- Har du någon gång upplevt att lärare använt betyg som maktmedel?

K- Ja det har jag, de kan ju liksom hota, har varit med om det, Ja det är det

I- Gäller det bara prov?

K- Nej det gäller ju hela tiden

I- Hur menar du?

K- Jo men i nian var det en lärare som hotade med att sänka mitt betyg och så, kommer inte ihåg riktigt, jo hade varit lite stökig på lektionen eller något

I- Tycker du att det är fel?

K- Ja gud ja, hatar sådant där, det värsta läraren kan göra är att hota barn, det är som att en arbetsgivare skulle hota sin personal med att sänka lönen typ

I- Har du någon gång blivit bedömd med matriser?(Intervjuarna förklarar matrisbegreppet)

K- Ja i hela nian hade vi så

I- Var det bra?

K- Ja då visste man precis var man låg

I- Hur ofta fick du se det?

K- Efter varje prov typ, kryssade i var man låg och så, det var jättebra

I- Tror du man blir mer triggad och få högre betyg med matriser?

K- Ja det tror jag, kan man följa hela tiden liksom, tips till alla lärare tycker jag

I- Känns det bättre att få ett G på ett sådant papper eller få det i betyget?

K- Ja då tappar man inte hoppet liksom, så kan man satsa på VG nästa gång

I- Vad är positivt och vad är negativt med betyg tycker du?

K- Ja, man kan få höga betyg, man kan urskilja de som inte pluggar och de som satsar, det finns ju riktiga pluggisar och riktiga lallare som inte gör något. Negativt, framkallar stress och depressioner, det har jag fått, jag har mått jättedåligt, påverkar hela livsstilen

I- Utanför skolan också?

K- Ja det blir det, när jag fick IG en gång kändes hela livet förstört, vill inte läsa på komvux

I- Ifall inte betygen fanns skulle du slippa ångest?

K- Ja

I- Tror du att det skulle vara bättre med femskaligt betygssystem? (A-F)

K- Nej det tror jag inte

J= Jasmine 16 år

Intervjun var 23 minuter lång

I- Berätta om dina betygsmål och förväntningar?

J- Ja asså, i matte är det G, såklart vill jag ha MVG men det känns omöjligt i matte, men engelska är det självklart att jag ska ha MVG, jag vet att jag kommer få MVG liksom, i svenska samma sak, i sam och så är det VG jag satsar på, då har man liksom klarat mer än G

I- Varför är det så olika?

J- Det har bara blivit så

I- Har det med högstadiet att göra?

J- Lite kanske, jag har alltid haft MVG i engelska och svenska så jag förväntar mig det i gymnasiet också

I- Hur känns att få ett lägre betyg än du väntat dig?

J- Det känns inte bra, jag försöker alltid göra mitt bästa så det drar ner än om man typ får G men ville ha VG

I- Hur känns det att få betyg?

J- Man är nervös, pirrig, läskigt, i nian var det jättejobbigt, vi fick typ inte tugga tuggummi, så hotade dem med att sänka betyget

I- Hur kändes det?

J- Det var dåligt, vi fick knappt andas, så kan det ju inte vara

I- Visste du vad som krävdes av dig för att få ett visst betyg?

J- Till en viss gräns, det var vittra, lärarna var dåliga, man vet aldrig veta hur man skulle få VG, det kändes som de inte ville att man skulle få MVG typ

I- Ville du att det skulle vara mer tydligt?

J- Ja jag vill ha på papper exakt vad jag ska göra för att få VG och MVG

I- Hur ser din familj på din studiegång?

J- Mina föräldrar vill ju att jag ska ha MVG, de hoppas på att jag gör mitt bästa, det beror på ämne, i engelska skulle det vara kaos, för mig med, mamma blir inblandad om jag inte kan fixa det till MVG, det blir inte kul, det är ett viktigt ämne för mina föräldrar. Blir det G eller VG blir de förvånade och vill veta varför liksom

I- Dina föräldrar, vad jobbar de med, har de gått på högskola?

J- Pappa är egen företagare, datorer och sådant mamma är löneadministratör på trygg hansa, högskola vet jag inte, tror universitetet men inte säker

I- Vad vill du göra efter gymnasiet?

J- Vet inte riktigt, tror jag vill plugga vidare, men jag är redan skoltrött men kommer nog plugga vidare

I- Är det viktigt med höga betyg?

J- Ja, det utgör min framtid, får jag bra betyg får jag ett bra jobb och bra liv

I- Har dina föräldrar påverkat ditt studieval?

J- De ville att jag skulle gå natur först men jag ville läsa sam, så vi kom överens om det

I- Hjälper de till med läxor?

J- Ja det gör de, men syster eller kusin går jag till först

I- Har du syskon?

J- En storsyster, hon läser naturvetenskapligt basår och vill bli läkare, 20 år

I- Har du varit med och påverkat ditt betyg någon gång?

J- Ja det tycker jag, i engelska i alla fall, då har jag vetat exakt vad jag ska göra

I- Har du frågat eller läraren?

J- Det var under betygssamtal, där hon berättat var vi låg

I- Skulle du vilja att det var mer ofta?

J- Ja i alla ämnen då är man mer säker

I- Hur skulle det vara utan betyg tror du?

J- Jag vet inte, kan inte tänka mig utan, man skulle inte ta sitt arbete på allvar tro jag

I- Skulle man lära sig mindre?

J- Ja det tror jag

I- Hur kändes det första gången du fick betyg i åttan?

J- Det var nervöst

I- Brukar du diskutera betyg ofta med lärare?

J- Jag försöker göra det för det känns tryggare

I- Varför då?

J- Ja asså om jag ska få MVG, det är inte så att läraren kommer och säger vad jag ska göra utan man får fråga hela tiden, hur det ska kunna bli ett MVG, känns tryggt att veta.

I- Har du någon gång blivit bedömd med matriser? (Intervjuarna förklarar matrisbegreppet)

J- Ja och det är bra, man ser liksom, i grundskolan fick jag papper i alla ämnen så var det grönt då var det klar, gult var komplettera och så vidare

I- Var det tydligt och bra?

J- Ja

I- Skulle du vilja ha det nu?

J- Ja, eftersom jag är van vid det

I- Är det mindre tydligt i gymnasiet?

J- Asså det känns som man inte går igenom betygen lika ofta som i grundskolan

I- Har du känt dig överraskad?

J- Ja

I- Hur kändes det?

J- Jag ville slå ner läraren, det var inte kul alls

I- Vad gjorde du då?

J- Det var ett stort arbete, som jag lagt ner massor med arbete på, kändes som jag gjorde det i onödan

I- Påverkar betyg ditt självförtroende?

J- Inte så mycket, så länge jag får det jag förväntar mig, jag mår inte bra om det blir lägre än jag trott, jag försöker alltid visa det jag kan och mer än det

I- Vad är positivt och vad är negativt med betyg tycker du?

J- Det som är positivt är väl att man kan förbättra sig, bra med mål, negativt att det drar ner än

I- Hur då?

J- Ja, ifall jag skulle få ett IG skulle jag ifrågasätta allting jag gjort, tvivla på mig själv liksom

K= Kajsa 16 år

Intervjun var 29 minuter lång

I- Berätta om dina betygsmål och förväntningar?

K- Jag har höga förväntningar när det gäller betyg, det är viktigt, jag vill kunna plugga vidare utan komplikationer så jag gör mitt bästa, mycket uppoffringar på fritiden

I- Hur känns det att få ett betyg?

K- När det är ett bra betyg känns det värt att anstränga sig, när det är ett sämre betyg blir det väldigt jobbigt, jag tar verkligen illa upp har, jag har så höga förväntningar på mig själv, jag satsar oftast på MVG, så när jag får lägre blir jag skitsur, känns om man ansträngt sig i onödan

I- Hur ser din familj på dina studiegång?

K- De ser den som viktigt men de tycker att jag har för höga förväntningar, jag får sköta det själv så länge det ser att det fungerar men ibland får de gå in och säga att jag pluggar för mycket och att jag måste lugna mig och inte ha så höga förväntningar

I- Vad kommer förväntningarna ifrån?

K- Jag vet inte har alltid varit sån i skolan, har alltid velat göra bra ifrån mig, alltid vill vara duktig

I- I det mesta?

K- Ja när det går dåligt blir jag arg

I- Vad vill du göra efter gymnasiet?

K- Ja på ett ungefär, vill plugga juridik, verkar intressant, tycker om att skriva också, arbeta med texter kanske på något stort företag

I- Dina föräldrar, vad jobbar de med, har de gått på högskola?

K- Pappa har eget företag, mamma jobbar på SEB, mamma läste design eller något sådant, pappa är elektriker, han läste någon teknikutbildning på högskola också

I- Har du några syskon?

K- Har en lillasyster, går i sexan,

I- Din syster är hon lika motiverad som du i skolan?

K- Nej inte riktigt, ganska seriös, vill vara som mig men får kämpa mer

I- Hur har lärare påverkat din studiegång?

K- Positivt, i grundskolan fick jag mycket tips och så, betyder jättemycket när lärare supportar när det går dåligt, att det kommer fler chanser och så

I- Har du varit med och påverkat ditt betyg någon gång?

K- Ja, när man ligger på gränsen mellan VG-MVG så har jag fått göra kompletteringar så man får MVG, har även diskuterat med lärare vad jag tycker och så, men det kan bero på att jag frågar ofta

I- Är det ofta du som frågar och inte lärare?

K- Det är olika, jag frågar efter prov hur det påverkar kursbetyget och när det går lite dåligt, mest på utvecklingssamtal får man reda på det från läraren

I- Vill du veta oftare hur du ligger till?

K- Ja det beror på, när man ligger på gränsen tycker jag läraren ska säga till så man kämpar på, mentorn tycker jag kan säga till oftare hur det går i ämnena, att det påminner om att skolan i viktigt så man blir mer motiverad

I- Vet du ofta vad som krävs för att få ett visst betyg?

K- Ja det brukar ju stå på kursplanen men ibland är det väldigt oklart

I- Har du någon gång blivit överraskad över ett betyg du fått?

K- Ja i nian, så fick jag G i gymnastik utan att jag visste det

I- Hade du velat att läraren sagt till innan?

K- Ja, det är bra när man får det

I- Hur kändes det första gången i 8an att få betyg?

K- Jag såg fram emot det, att det skulle bli kul, jag ville redan i mellanstadiet att läraren skulle skriva betyg på mig

I- Varför kände du så tror du?

K- Jag vill få uppskattning tror jag

I- Hur skulle det vara utan betyg tror du?

K- Det skulle inte funka, kunskapsnivån skulle vara lägre utan betyg

I- Är betyg en morot?

K- Ja absolut, de gör att man lär sig mer och anstränger sig, betyg är viktigt

I- Styr det vad man lär sig?

K- Olika, beror på vilket ämne tror jag, handlar om intressen

I- Håller betygen motivationen uppe?

K- Ja i perioder då man är skoltrött, man kämpar pga. betygen

I- Är det större betyghets i gymnasiet än i grundskolan?

K- Ja det krävs mer av en själv, andra kvalitet i arbeten ska finnas på gymnasiet

I- Har du någon gång blivit bedömd med matriser? (Intervjuarna förklarar matrisbegreppet)

K- Ja men inte så mycket, jag brukade få en lapp där läxorna stod och betygen och så sammanställdes det till ett betyg så man visste varför man fick just det betyget

I- Var det bra?

K- Ja det var jättebra så man visste om man skulle komplettera för MVG och så

I- Vad är positivt och vad är negativt med betyg tycker du?

K- Svårt, positivt är väl att när man får ett bra betyg så vet man att det lönar sig att kämpa, då håller man nivån uppe, man lära sig mer med betyg, utan betyg skulle man inte lära sig lika mycket. Elever sätter upp mål som jag tror är bra, att man har något att sikta på, bra att ta smällar när det går dåligt. Negativt, att det tar knäcken på vissa elever, de förstår inte vikten av betygen, tror elever som det går dåligt för ger upp tror jag, och pressen, men att betygen tar bort det roliga tycker jag är fel, det finns mer fördelar än nackdelar med betyg. Tycker det är mycket upp till lärare hur betyg upplevs

I- Har du någon upplevt att lärare använt betyg som ett maktmedel?

K- Ja, det tycker jag, dåliga lärare gör det

I- Har du några erfarenheter?

K- Ja t.ex. när vi skulle göra ett muntligt prov i nian i klassrummet så ställer läraren massa frågor och sedan pekar ut vilka som ska gå ut som bara får G och de som får stanna kvar stannar för VG och sedan skickade han ut de som bara skulle få VG och de som fick stanna kunde få MVG, det var inte kul, det är inte så betyg ska användas tycker jag

I- Påverkar betyg ditt självförtroende?

K- Ja det kan det göra, när jag får bra betyg då känner jag mig jätteduktig

S= Sayra

Intervjun var 17 minuter lång

I- Berätta om dina betygsmål och förväntningar

S- Jag är väldigt ambitiös i mitt skolarbet, väldigt seriös, vill ha det bästa betyget, nöjer mig inte med ett G, satsar på MVG helst, har gått bra i grundskolan, hoppas det går bra nu på gymnasiet

I- Är det stor skillnad?

S- Ja mycket högre krav, man behöver lägga på ett extra kål

I- Är det svårare?

S- I min förra skola, Vittra skola, arbetade vi mycket fritt så det är ganska likt nu på gymnasiet, så jag är van att ta ansvar, det hjälper mig mycket

I- Hur känns det att få betyg?

S- Pirrigt, vissa är man säker på men andra har man ingen aning om, det är väldigt pirrigt man hoppas på det bästa, jag blir besviken när det är lågt

I- Varför har du ingen aning?

S- Det kan vara betygsgrader som jag inte vet, jag vet inte vad som gäller om det är en liten uppgift, jag är osäker på vad som krävs utav mig

I- Skulle du vilja få reda på det oftare?

S- Ja mer konkret på papper

I- Hur känns det att få ett G?

S- Åh gud det är det värsta som finns, jag blir typ deppig hela dagen, besviken, jag blir jätteledsen faktiskt

I- Om du får VG men har MVG som mål hur känns det?

S- Det är ännu värre, hatar t.ex. VG++, men jag har lärt mig att kämpa vidare

I- Hur ser din familj på din studiegång?

S- De stöttar mig väldigt mycket, låter mig jobba självständigt så jag är förberedd för högskolan

I- Hjälper de till med läxor?

S- Nej jag tar hellre hjälp av lärare så jag vet vad som förväntas av mig

I- Känner du press hemifrån?

S- Litegrann, de vill mitt bästa, om jag får G blir de besvikna men säger att jag ska kämpa på, jag har nog mer press av mig själv

I- Dina föräldrar, vad jobbar de med, har de gått på högskola?

S- Mamma är socionom, gått högskola, pappa har eget företag, har också gått på högskola

I- Har du några syskon?

S- Lillebror i sjunde klass, syster 3 år

I- Är han duktigt i skolan?

S- Ja han har också hög press på sig själv, ambitiös

I- Hur kändes det första gången du fick betyg i åttan?

S- Det var inte så stor skillnad från sjuan, jag var van att få omdömen i sjuan, lite mer press, jag visste vad som krävdes av mig

I- Vad är positivt och vad är negativt med betyg tycker du?

S- Det är både bra och dåligt, skulle vara bättre med fler steg, istället för typ VG plus,

I- Har du varit med och påverkat ditt betyg någon gång?

S- Ja, t.ex. om jag legat på VG har jag fått göra ett arbete för att få MVG

I- Är det du själv som frågat läraren vart du ligger?

S- Ja precis

I- Skulle du vilja att läraren gjorde det oftare?

S- Ja, typ som rapporter vore bra, att de berättar var man ligger inte bara på utvecklingssamtalen, så man på ett ungefär vet

I- Har du någon gång blivit bedömd med matriser? ?(Intervjuarna förklarar matrisbegreppet)

S- Ja, det har jag

I- Hur har det funkat bra?

S- Jag har bara fått det några gånger, bra för vad man vet var man ligger, det är bra att se på papper exakt vad man ska göra för att få MVG

I- Hur tror du det skulle vara utan betyg tror du?

S- Jag tror det skulle vara någon typ av omdömen ändå, det måste ju finnas, jag tror inte elever skulle prestera lika mycket som med betyg

I- Tror du man skulle lära sig mindre?

S- Ja det tror jag, man har ett mål liksom, man tänker lite extra, reflekterar mer

I- Är betyg en morot?

S- Ja att prestera mera

I- Påverkar betyg ditt självförtroende?

S- Inte direkt, det beror på hur stark man är, jag har ganska bra självförtroende, jag är bra på att ta emot kritik men även beröm

I- Hur ofta diskuterar du betyg med lärarna?

S- Inte så ofta, det borde vara oftare, med omdömen för att se hur det går

I- Är det ett orosmoment att oroa sig för var man ligger?

S- Ja, jag vill veta i tid vad jag ska göra för MVG

I- Har du någon gång blivit överraskad över ett betyg du fått?

S- Det har hänt men oftast får jag det jag tror

I- Har du någon gång upplevt att lärare använt betyg som maktmedel?

S- Ja, det tror jag, alla lärare gör nog det omedvetet, att de styr, bestämmer och så, jag har hört att vissa lärare har hotat med betyg, typ att om du inte gör detta så sänker jag betyget om man pratade på lektionen och sådant som inte har med betyget att göra, men det är inget problem tycker jag

Stockholms universitet
106 91 Stockholm
Telefon: 08-16 20 00
www.su.se

Stockholms
universitet